

TUNNE OMA ELUSTIILI

SÄÄSTVA TARBIMISE TUTVUSTAMINE
TEISE-VÕIMALUSE-HARIDUSES

**ÄRA SÄÄSTA OMA ENERGIAT
INIMENERIGA**

Rahastaja

Euroopa Liit

Kaasrahastaja

BMZ

Federal Ministry
for Economic Cooperation
and Development

REPUBLIC OF SLOVENIA
MINISTRY OF EDUCATION,
SCIENCE AND SPORT

DVV Internationali projekt koostöös organisatsioonidega:

Andragoški center Republike Slovenije
Slovenian Institute for Adult Education

UMANOTERA
Slovenska fundacija za trajnostni razvoj

IMPRESSUM

© 2014

DVV International

Institut für Internationale Zusammenarbeit des Deutschen Volkshochschul-Verbandes e.V.

/ Saksamaa Rahvaülikoolide Liidu Rahvusvahelise Koostöö Instituut

Obere Wilhelmstraße 32, D-53225 Bonn, Saksamaa

Telefon: +49 228 97569-0 / Faks: +49 0228 97569-55

info@dvv-international.de / www.dvv-international.de

Selle väljaande on rahastanud Euroopa Liit

Kaasrahastaja on ENGAGEMENT GLOBAL, esindades organit

Väljaande sisu eest vastutavad ainult selle autorid. Väljaande toetamine ei peegelda tingimata väljaandja ja toimetajate arvamusi.

Selles väljaandes sisalduvate mis tahes materjalide paljundamine on lubatud, kui sealjuures viidatakse allikale ning kui vastav koopia saadetakse ülalnimetatud aadressil organisatsioonile DVV International.

Väljaandja: DVV International (vastutav isik: Anton Markmiller, direktor)

Välja antud koostöös organisatsiooniga

Andragoški center Republike Slovenije
Slovenian Institute for Adult Education

Eestikeelset väljaannet rahastas

KODANIKUÜHISKONNA TOETUSEKS

Autor: Umanotera (Ljubljana, Sloveenia)

Peatoimetaja: Wolf Henrik Poos (projektijuht, DVV International)

Firmakujundus: DVV/DVV International

Kujundus (esikaas): Torsten Hess, Agentur zur Linde, Neuwied (Saksamaa)

Küljendus: Jaak Poom

Tõlge eesti keelde: Tõlketee OÜ

Trükk: AS Multiprint, Tallinn (Eesti)

Väljaanne on trükitud FSC sertifikaadiga paberile.

SISUKORD

2 _____ Sissejuhatus

2 _____ Sissejuhatus

3 _____ Säästev tarbimine

4 _____ Projekt „Tunne oma elustiili“

5 _____ Projekti partnerid

10 _____ Väljaannet puudutav teave

Sissejuhatus koolitusmoodulisse

11 _____ 1.1. Eesmärk – sütitame sädeme!

11 _____ 1.2. Võtmeteemad

11 _____ 1.3. Koolitusmooduli eesmärgid

12 _____ 1.4. Meetodid

12 _____ 1.5. Teadmised ja kompetentsid

12 _____ 2. Õppematerjalidega töötamine

13 _____ 3. Koolitusmooduli „Ära säästa
oma energiat!“ ülevaade

14 _____ 4. Ajakava

17 _____ 5. Koolitusmooduli „Ära säästa oma
energiat!“ samm-sammuline teostamine

1. päev – mis mind minu elus juhib

18 _____ 1. Vestlus hommikukohvi kõrval –
koolitusmooduli tutvustamine

19 _____ 2. Mida te täna hommikul sõite,
kuidas te siia tulite?

20 _____ 3. Lähme lõunale!

21 _____ 4. Miks ma olen talunik?

22 _____ 5. Mis mind minu elus juhib?

2. päev – me kõik oleme ühendatud

23 _____ 6. Me kõik oleme ühendatud

25 _____ 7. Atmosfäär seob meid kõiki

26 _____ Koopiate tegemise mall „Atmosfäär seob meid
kõiki“

30 _____ 8. Midagi tuleb ette võtta!

31 _____ 9. Mis on meie stiimulites uut?

3. päev – minu tuli

32 _____ 10. Hommikukohv Paul Pottsiga

32 _____ 11. Minu tuli

34 _____ 12. Tegutsemine

35 _____ 13. Siluettportree

35 _____ 14. Lõpuüritus – materjalide ettevalmistamine

36 _____ 15. Lõpuüritus

36 _____ 16. Lõpetamine ja tähistamine

I. SISSEJUHATUS

Globaliseerimise ajastul muutub maailm üha kitsamaks kohaks. Ning moesõna globaliseerumine ei tähista ainult piiramatut teabe- ja rahavoogu, vaid ka kultuuride segunemist ja ühist vastutust tuleviku eest. Hiljutisel ÜRO keskkonna- ja arengukonverentsil, mis toimus 1992. aastal Rio de Janeiros, sai selgeks, et vähenevad ressursid, kasvavad keskkonnaprobleemid ja suurenev sotsiaalne ebavõrdsus mõjutavad kogu maailma ning seetõttu ergutatakse kõiki valitsusi ja ühiskondi kanda vastutust eluvõimelise ja säästva arengu eest.

Seega võtsid ka Euroopa Liidu valitsused endale kohustuseks järgida Rio de Janeiros tunnustatud globaalse säästva arengu põhimõtteid: keskkonna ja ressursside kaitsmine, sotsiaalne

jätksuutlikkus ja majanduslik elujõulisus. Sealjuures mõõnavad valitsused, et nende ühiskonnad on õppeprotsessis, milles arengut ja vaegarengut puudutavad iganenud mõttemallid on oma kaalukust kaotamas ning milles tuleb säästva arengu õppimist kõrgemalt väärtustama. Kõikjal maailmas asuvate inimeste universaalne vastutus sotsiaalses ja keskkondlikus mõttes sõbraliku käitumise eest peavad inimesed paremini mõistma tarbimismustrite ja ressursside piiratuse vahelisi seoseid ning samuti põhjapoolkera riikide tarbimismustrite ja lõunapoolkera riikide elanike elu- ja töötin-
gimuste vahelisi seoseid

MAAILMAHARIDUS

Maailmaharidus on üks võimalik pedagoogiline vastus globaalsetele arengu- ja tulevikuküsimustele. Tegemist on vastusega, mis tugineb säästva arengu põhimõttele ja rahvusvaheliselt siduvatele inimõigustealastele lepingutele. Sealjuures peetakse haridust ülesandeks ühendada ülemaailmseid majanduslikke, poliitilisi, sotsiaalseid ja keskkondlikke seoseid – tegemist on haridusliku käsitlusega, mis puudutab kõiki õppevaldkondi.

Maailmahariduse eesmärk on suurendada tänapäeva maailma probleemide ja nende tagajärgede mõistmist nii lokaalses kui ka globaalses skaalas. Maailmaharidus ergutab õppijaid muutma oma vaatenurka ja mõtisklema isiklike mõtlemis- ja käitumismustrite üle. Taoline õpe on oluline, sest see aitab inimestel mõista oma rolli ja nii isiklikku kui ühist vastutust, mida kannavad kõik inimesed kui globaalse ühiskonna aktiivsed liikmed seoses püüdlustega saavutada meie kõigi sotsiaalne ja majanduslik õiglus ning meie planeedi ökosüsteemide kaitse ja taastamine. Maailmaharidus ei ole range ja reguleeritud haridusprogramm, vaid pigem tänapäevase üldhariduse osaks olev avatud, sissejuhatav ja mitmekülgne lähenemine.

Maailmaharidus peaks olema lõbus. Selles kasutatakse erinevaid interaktiivseid ja aktiivse osalemisega õppemeetodeid.

Didaktiliselt ja metodoloogiliselt nõuab maailmaharidus õpetamis- ja õppismeetodeid, mis on interdistsiplinaarsed, aktiivse osalemisega ning tegevus- ja kogemuspõhised, sest maailmaharidus soodustab nii kognitiivset kui ka sotsiaalset ja praktilist pädevust. Seega ei ole maailmaharidus suunatud mingile konkreetsele teadmiste valdkonnale, vaid püüdlusele omandada olulisi teadmisi ja oskusi, mida inimesed – nii tänapäeval kui tulevikus – vajavad, et elada vastutustundlike, solidaarsete ja säästlike maailmakodanikena („globaalne mõtlemine – lokaalne tegutsemine“). Arendatakse pädevussfääre nagu „äratundmine, hindamine ja tegutsemine“ ning nende omavahelist vastastikmõju. Sealjuures luuakse seosed ka õppijate elukeskkonnaga: isegi kui üksikisiku realistlike võimaluste ja tegeliku isikliku tegutsemisvõime küsimust tuleb alati käsitleda ettevaatlikult, võimaldatakse õppijatel analüüsida enda positsiooni ühiskonnas, et nad saaksid kujundada isikliku arvamuse ja aktiivselt osaleda poliitilistes protsessides.

SÄÄSTEV TARBIMINE

Globaliseerumist leidub meie igapäevaelus kõikjal, alates meie Bangladeshist pärinevast T-särgist ja Guatemala kohviubadest keedetud hommikukohvist kuni mobiiltelefonini, mis ei töötaks ilma Kongo Vabariigist pärineva koltanita.

Enam ei ole ostumaailmas sulgemisaegu, sest interneti vahendusel saame sisseoste teha igal ajal. Tarbimine pakub elamusi. Tarbimine paneb meid suhtlema, annab meie elule mõtte ja kujundab meie tänapäevast elustiili.

Tarbimises väljenduvad nii sotsiaalsed arengud kui individualism. Mõnikord tundub tarbimine meile sama loomulik kui söömine, joomine, liikumine või töötamine.

Meedia ja reklaamid mõjutavad meie tarbimiskäitumist: tooted, muusika või riided sümboliseerivad teatud stiili. „Sobivat ellusuhtumist“ ja „õiget tunnetust“ korraldavad turul tegutsevad kolmandad osapooled: „õigete toodete“ ostmise kaudu. Tihti on sellega seotud ka sotsiaalne tunnustus ning isikliku staatuse parandamine. Seetõttu ostame me kõik lõpuks isegi asju, mida me tegelikult ei vaja.

Ent kuna maailma rahvaarv pidevalt kasvab ja meie planeedil on ressursse piiratud koguses, tekib küsimus, kuidas rahuldakse ÜRO hinnangul aastal 2050. enam kui 9,5 miljardi inimese vajadused ning kuidas on võimalik tagada kõigi inimeste osalus. Ainuüksi Euroopa majapidamiste tarbimine põhjustab enam kui veerandi Euroopa kasvuhooonegaaside emissioonist. Kusjuures selle hulka ei ole veel arvestatud tarbekaupade tootmisprotsessidega seotud emissioone.

See tähendab järgmist: toodete tarbimine mõjutab üha enam kõikjal maailmas elavate inimeste majanduslikku kui sotsiaalset olukorda ning keskkonna seisundit. Toodete tootmises, tarbimises ja kasutamises peitub suur potentsiaal keskkonnamõju ja globaalse ebaõigluse vähendamiseks. Asja tuum on see potentsiaal ära tunda ja seda kasutada ning arutleda meie elustiilide ja tarbimisega kaasneva vastutuse üle.

Loomulikult on olemas selline asi nagu „ostmise lõpetamine“ ehk tarbimisest loobumise põhimõte. See põhimõte keskendub kaalutlusele, kas tõesti vajatakse uut toodet või tasub pigem parandada vana, ja kas osta kasutatud toode või valmistada upcycling’u ehk väärtustava taaskasutuse meetodil uus.

Selle vastukaaluks on olemas ka säästva tarbimise põhimõtte (nimetatakse ka ökoloogiliseks või eetiliseks tarbimiseks). Säästev tarbimine on säästva eluviisi ja tarbimiskäitumise osa: ostes ökoloogiliselt ja sotsiaalselt vastutustundlikke tooteid, on võimalik avaldada poliitilist mõju globaalsetele probleemidele. See võib vähendada meie elustiiliga kaasnevat majanduslikku, keskkondlikku ja sotsiaalset hinda.

Ostuotsuste globaalse mõõtme kuulus näide on õiglase kaubanduse tagamise püüdlused. Tarbijad peaksid valima arenguriikide väiketootjate pisut kallimaid kaupu, et seeläbi toetada õiglaseid töötajimusi. Lisaks tuleks ostuotsuse tegemisel arvestada konkreetse toote tootmis- ja järelkuludega ning pidada neid otsuse tegemisel määravaks. See kehtib nii toote hilisema energiatarbe kui ka parandatavuse või kasutusea pikkuse kohta.

Säästva arengu põhimõttest lähtudes on tarbimine säästev juhul, kui see rahuldab praeguse põlvkonna vajadusi ohustamata sealjuures tulevaste põlvkondade väljavaateid. Seeläbi ulatub säästev tarbimine meie isiklikku elustiili. Säästev tarbija on keskkondlikus ja sotsiaalses mõttes vastutustundlik kodanik. Säästev tarbimine tähendab eelkõige teadlikku tarbimist: uurida lähemalt ja pidada silmas isiklikku „üldtasakaalu“. Toodete kvaliteedinäitajana peaks säästvus olema suunavaks põhimõtteks nii Euroopa tarbijatele kui ka majandusele ja avalikule sektorile.

Kuid mil moel saaksime me eriti just noori ette valmistada nende teekonnaks globaliseerunud ja „ühendatud“ maailmas seoses elujõulise ja säästva arenguga ning mil moel neid sellel teekonnal saata? Kuidas me saaksime neile edasi anda teadmisi lokaalsetest ja globaalsetest arengutest ning proovikividest? Kuidas me saaksime neid teavitada säästvatest tegutsemisvõimalustest?

Projekt „Tunne oma elustiili – säästva tarbimise tutvustamine teise-võimaluse-hariduses“ soovib pakkuda eriti just noortele täiskasvanutele võimaluse vaadata oma isikliku elustiili silmapiiri taha.

II. PROJEKT „TUNNE OMA ELUSTIILI“

Projekti „Tunne oma elustiili – säästva tarbimise tutvustamine teise-võimaluse-hariduses“ idee tulenes tõsiasjast, et arengualane haridus ning globaliseerumise ja jätkusuutlikkuse probleemide käsitlemine niisama hästi kui puudub Euroopa teise-võimaluse-hariduse õppekavadest.

Selle lünga täitmiseks on koostöös teise-võimaluse-hariduse õpetajatega ja arengualase haridusega tegelevate mittetulusühingutega koostatud ja välja töötatud selles väljaandes sisalduvad didaktilised materjalid ja rühmatöö moodulid, mis seostuvad erinevate säästva tarbimise teemadega nagu „Taastuvad energiaallikad“, „Mobiiltelefonid“, „Vesi kui globaalne väärtus“, „Globaalne kaupade tootmine tekstiilitööstuses“ ja „Inimenergia“.

Sel eesmärgil korraldati töökoosolekuid õpetajatega, kellele esitleti esimesi õppekäsitusi eesmärgiga saada neilt konstruktiivset tagasisidet ja üksikasjalikku teavet sihtrühma omaduste ja teise-võimaluse-programmide organisatsioonilise raamistiku kohta. Hilisemas etapis teostati kõigis projektis osalevates riikides esimesed õpetajate töötodad, et anda suuremale hulgale õpetajatele materjalide kasutamise väljaõpe. Nendes töötubades osalejad said esialgsete materjalidega ise töötada, neid katsetada ja oma õppetundides väljapakutud globaliseerumise ja arengualase õppe teemasid ka juba käsitleda. Tänu sellele oli võimalik kõigis projektis osalevates riikides teatud hulgal projekti osi teise-võimaluse-programmides juba rakendada, mis võimaldas saada tagasisidet otse programmi sihtrühmalt ehk noortelt täiskasvanutelt. Meile oli oluline saada teada, kas need materjalid olid õppetundides rakendatavad ja sihtrühmale sobilikud, kas osalejates suudeti tekitada huvi käsitletavate teemade vastu ning kas osalejad nautisid õppepäevi ja välja valitud metoodikat. Saadud kogemuse põhjal oli võimalik materjale veelkord parandada ja optimeerida.

Projekti eesmärk on teavitada noori täiskasvanuid (nagu teise-võimaluse-programmides osalejad) meie kõigi isikliku lokaalse tarbimise ja sellest tulenevate globaalsete mõjude vahelistest seostest. See annab noortele täiskasvanutele võimaluse vaadata kriitilise pilguga isiklikke tarbimismustreid ning välja arendada alternatiivseid ja säästvamaid tegevusmustreid. Euroopa teise-võimaluse-programmide osalejaid seatakse igapäevaelus harva vastamisi arengualaste probleemidega. Nad on eriline sihtrühm, kellel on erilised õpivajadused: enamik neist on noored täiskasvanud, kellel on migratsiooniline ja/või keeruline sotsiaalne taust ning kes võivad kogeda oma perede poolt sageli vaid vähest tuge hea hariduse saamiseks. Kuid kuna nad peavad peagi astuma tööellu, asuvad nad olulises eluetapis. Nad osalevad teise-võimaluse-programmides oma tulevikuväljavaadete parandamiseks.

Seetõttu püüdsime käesolevate haridusmaterjalidega välja arendada uuendusliku pedagoogilise lähenemise, mis võimaldavad käsitleda teise-võimaluse-programmide osalejatega säästva tarbimise teemat ja globaliseerumise probleeme. Loomulikult loodame me, et need materjalid pakuvad huvi ka paljudes teistes haridusvaldkondades tegutsevatele isikutele ja et nendega saaksid töötada ka teised sihtrühmad.

Me ei väida, et nendes õppepäevades osalevaid inimesi õpetatakse saama täiesti teadlikeks ja valgustatud tarbijateks. Õppepäevade eesmärk on anda osalejatele impulss saada rohkem teada säästvuse teemast, globaalsetest seostest ja globaalse õigluse küsimusest, panna neid informeeritud inimeste rolli, kui nad peaksid tulevikus oma igapäevaelus taaskord nende teemadega kokku puutuma, ning võimaldada neil tegutseda teadlikult ja säästvalt mis tahes tulevikuolukorras. Kõike seda ilma pedagoogilist nimetissõrme tõstmata ja nende „mustale südametunnistusele“ rõhumata. Säästva arengu alane teadlikkus on proovikivi ja isegi peaaegu teadus omaette, kui pidada silmas tohutut koguses teavet ja keerukust, mida tänapäeva elu meile pakub.

PROJEKTI PARTNERID:

DVV INTERNATIONAL

Kontaktandmed: DVV International

Obere Wilhelmstraße 32, 53225 Bonn, Saksamaa
Tel.: +49 (0) 228 97569-0 / Faks: +49 (0) 228 97569-55
info@dvv-international.de / www.dvv-international.de

DVV International on ühenduse Deutscher Volkshochschul-Verband e.V. (DVV) ehk Saksamaa täiskasvanuhariduse liidu rahvusvahelise koostöö instituut. Ühendus esindab ligikaudu 930 täiskasvanuhariduse keskuse ja nende ühenduste huve, olles suurim jätkuhariduse pakkuja Saksamaal.

DVV International pakub üleilmset tuge säästvate struktuuride rakendamiseks ning välja arendamiseks noorte ja täiskasvanuhariduses. Täiskasvanuhariduse ja arengukoostöö juhtiva kutseorganisatsioonina on DVV International pühendunud toetanud elukestvat haridust juba enam kui 45 aastat. DVV International rahastab oma tööd institutsionaalsetelt ja eraanetatatelt saadavatest summadest.

Meie missioon

Haridus on inimõigus. Me võitleme vaesusega läbi hariduse ning toetame arengut. Globaalselt tegutseva täiskasvanuhariduse ja arengukoostöö kutseorganisatsioonina ehitame me säästvaid jätkuhariduse süsteeme, tehes sealjuures koostööd kodanike, haridusasutuste ja valitsustega. Koos partnerriikide elanikega rajame elukestva õppe asukohti.

Meie töö põhifookus:

- Kirjaoskuslik haridus, põhiharidus ja kutseharidus.
- Maailmaharidus, keskkonnaalane haridus ja säästev areng.
- Migratsioon ja lõiming, põgenike töö, terviseõpetus, konfliktide ärahoidmine ja demokraatiaharidus.

Lokaalne tugi

Me korraldame haridusprojekte ebasoodsas olukorras olevatele noortele ja täiskasvanutele, aitame üles ehitada haridusasutusi ning nõustame partnereid ja valitsusi noorte ja täiskasvanuhariduse säästvate struktuuride rajamisel ja välja töötamisel.

Me teeme koostööd üle 200 kodanikuühiskonna, valitsus- ja akadeemiliste partneritega enam kui 35-st Aafrika, Aasia, Ladina-Ameerika ja Euroopa riigist. Meie riiklikud ja piirkondlikud kontorid arendavad kohalikku ja piirkondlikku koostööd ning tagavad meie tegevuse kvaliteedi ja tõhususe.

Globaalsed partnerlussuhted

Üldjuhul on noorte ja täiskasvanute kutse-, kultuuri- ja teadus-haridus üleilmse arengu võti. Koos riiklike, piirkondlike ja globaalsete täiskasvanuhariduse ühendustega edendab DVV International lobitööd hariduse kui inimõiguse ja elukestva õppe valdkonnas ning propageerib nimetatud valdkondi. Sealjuures juhindume ÜRO aastatuhande arengueesmärkidest, globaalsest Haridus Kõigile (EFA) programmist ja UNESCO täiskasvanuhariduse teemalistest maailmakonverentsidest (CONFINTeA).

DVV on Euroopa Täiskasvanuhariduse Assotsiatsiooni (EAEA), Rahvusvahelise Täiskasvanuhariduse Nõukogu (ICAE) ja UNESCO Saksamaa Komisjoni (DUK) liige.

KÄRNTENI TÄISKASVANUHARIDUSE KESKUSED

Kontaktandmed:

Verein „Die Kärntner Volkshochschulen“

Bahnhofplatz 3, 9020 Klagenfurt, Austria

Tel.: +43 (0) 50 47770 70 / Faks: 0043 (0) 50 47770 20

office@vhsbtn.at / www.vhsbtn.at

Kärnteni liidumaa täiskasvanuhariduse keskuste liit (VHSKTN) on mittetulunduslik liit, kuhu kuulub kaheksa täiskasvanuhariduse keskust Klagenfurtis, Villachis, Spittalis, Wolfsbergis, Feldkirchenis, St. Veitis ja Völkermarktis. VHSKTN asutati ligi 60 aastat tagasi.

Traditsioonilise täiskasvanuhariduse keskuste liiduna on VHSKTN ka Austria täiskasvanuhariduse keskuste liidu liige. Kärnteni liidumaa täiskasvanuhariduse keskuste liit peab end haridusasutuseks, mis järgib demokraatia ja inimõiguste põhimõtteid ning on sõltumatu kõikvõimalikest poliitilistest parteidest. Seetõttu on VHSKTN vastu kõikvõimalikku tüüpi demokraatiavastasele, rassistlikule, juudivastasele ja misogüünsele või muule käitumisele, mis diskrimineerib mis tahes inimrühma, ning on pühendunud taoliste suundumuste vastu tegutsema.

Vastavalt Austria täiskasvanuhariduse keskuste liidule suhtub VHSKTN haridusse kui õppeprotsessi, mis toimub kogu elu vältel ning hõlmab nii tunnetuslikke, emotsionaalseid kui füüsilisi mõõtmek; teisisõnu inimest tervikuna.

Liidu töö keskendub õppijate vajadustele ja nõuetele, kuid püüab inimesi teadvustada ka nendest vajadustest ja nõuetest, millele nad ei pruugi igapäevaelus mõelda.

VHSKTN-i koolitusmeeskonda kuulub üle 600 koolitaja, kes viivad igal aastal läbi enam kui 2500 õppetundi üle terve Kärnteni liidumaa. VHSKTN-i juht on Dr. Gerwin Müller ja pedagoogiline direktor on Beate Gfrerer. Lisaks traditsioonilistele tundidele ja kursustele, kus käsitletakse teemasid nagu kultuur ja ühiskond, loodus ja keskkond, majandus ja IT, keeled, loomingulisus ja kokakunst ning ilu ja heaolu, korraldab täiskasvanuhariduse keskuste liit üle 25 kohaliku ja rahvusvahelise projekti. Enamiku nende projektide võtmeaspekt on teise võimaluse andmine alates põhihariduse kursuste läbimisest, keskhariduse tunnistuses saamisest ja ülikooli sisseastumiseksami sooritamist. Kärnteni liidumaa täiskasvanuhariduse keskuste liit annab võimaluse neile, kes langevad läbi ühiskonna pragude, ning aitab kõigist sotsiaalsetest klassidest pärit inimestel ronida üles mööda sotsiaalset redelit.

SLOVEENIA TÄISKASVANUHARIDUSE INSTITUUT

Kontaktandmed:

Andragoški Center Slovenija

Šmartinska 134, 1000 Ljubljana, Sloveenia

Tel.: +386 1 5842 560 / Faks: +386 1 5842 550

info@acs.si / www.siae.si

Andragoški center Republike Slovenije
Slovenian Institute for Adult Education

Sloveenia Täiskasvanuhariduse Instituut (SIAE, Slovenian Institute for Adult Education) on Sloveenia peamine riiklik instituut, mis tegeleb täiskasvanuhariduse valdkonnas teadus- ja arendustööga, kvaliteedi- ja haridusküsimustega, juhendamise ja valideerimisega ning reklaami- ja teavitustegevustega. SIAE koostab ametialaseid põhimõtteid ja hinnanguid ning seirab täiskasvanuhariduse süsteemi arengut, töötab välja mitmesuguseid mitteformaalseid ja formaalseid õppevorme, koostab programme eesmärgiga parandada täiskasvanute kirjaoskust ning pöörab erilist tähelepanu tundlike täiskasvanurühmade haridusele ja õppimisele juurdepääsu lihtsustamisele. Seda tehes arendab organisatsioon välja õppimise toetamiseks vajalikku taristut, koostab kvaliteedi enesehindamise ja eelneva õppe valideerimise mudelid ning pakub täiskasvanute koolitajale ametialast

haridust ja väljaõpet. SIAE teavitab nii professionaale kui üldsust kõigist nendest protsessidest ja saavutustest ning annab oma panuse täiskasvanuhariduse vajalikkuse ja rolli laiendamise teadvustamisse.

SIAE-i missiooni üksikasjad:

Me usume, et haridus võib aidata inimestel leida vastus eluaegsele küsimusele "Kuidas ma peaksin oma elu elama?". Seetõttu tuleb õppekava koostamisel arvestada ka õppija häält. Teisest küljest ei saa üksikisikut vaadelda ühiskonnast isoleerituna. Veelgi enam – iga üksikisik paigutub ühiskonnas mingile kohale. Haridus justkui ühendab ühe isiku elus need kaks poolt sildadega. Sõna ühiskond tuleneb ladinakeelsest sõnast communicare, mis tähendab muuta paljudele ühiseks ja jagada. Suhtlemine tähendab jagamist – mitte ainult

materiaalsete asjade, vaid ka teadmiste, vaimsete asjade, väärtuste, probleemide jms jagamist. Inimesed peavad suhtlema. Probleeme ja isegi konflikte, mida nad jagavad, on võimalik mõista konstruktiivselt, kui on võimalik pidada dialoogi, mille käigus saadakse avaldada ja arutleda inimeste mõtteid, teadmisi ja oskusi ning voorusi ja väärtusi. Dialoog tähendab seda, et inimesed kuulavad üksteist ning püüavad üksteist mõista. Ning kui inimesed üksteist mõistavad, võivad nad olla nõus looma ühist tegelikkust. Seetõttu keskendub SIAE eriti just õppimisele ja dialoogile ning õppimise isikupärastamisele ühiskonnas. Selles protsessis pöörame erilist tähelepanu täiskasvanutele, kellel on oht jääda dialoogist välja, näiteks madala haridustasemega inimesed, kooli poolelijätanud noored, migrandid, töötud jne. Suurem osa meie tööst on keskendunud mitteformaalsele õppele, mis moodustab olulisima osa inimese elukestvast õppest.

SIAE ja täiskasvanute koolitajad:

Me teame, kui oluline on täiskasvanuhariduses pädevate

töötajate olemasolu ning seetõttu koostame õppeprogramme täiskasvanute koolitajale (õpetajad, tuutorid, nõustajad, hooldajad jne). Nemed kujutavad endast õppeprotsessi kvaliteedi nurgakivi ning seetõttu on nad oluline jõud, mis suudab ühiskonda muuta.

SIAE ja projekt „Tunne oma elustiili“:

Meie jaoks ei olnud keeruline otsustada, kas osaleda projektis „Tunne oma elustiili“, sest see tuleneb sarnastest väärtustest ning sellel on väga sarnased eesmärgid nendele, millest me eespool kirjutasime. Säästva tarbimise küsimused on globaalses maailmas üliolulised. Me usume, et suudame levitada säästva tarbimise põhimõtet Sloveenias. Oleme astunud projekti koos PUM-i¹ võrgustiku õpetajatega ja Umanoteraga, mis on antud valdkonnas juba üle kümne aasta tegutsenud mittetulundusühing. Me õpime projekti teiste partneritega kõik üheskoos. Me suhtleme omavahel ja jagame kõiki hüvesid, teadmisi ja mõtteid, püüdes neid üle laia maailma levitada.

EESTI VABAHARIDUSLIIT

Kontaktandmed:

Eesti Vabaharidusliit

J. Vilmsi 55, 10147 Tallinn, Eesti

Tel.: +372 648 8100

evhl@vabaharidus.ee / www.vabaharidus.ee

Eesti Vabaharidusliit (EVHL) on üleriigiline valitsusväline katusorganisatsioon, mis tegutseb mitteformaalse täiskasvanuhariduse valdkonnas, ühendades haridusalaseid mittetulundusühinguid ja rahvakõrgkooli. EVHL-is on 72 liikmesorganisatsiooni.

Meie väärtused:

- Elukestev õpe ja iga üksikisiku aktiivne osalemine nii oma ühiskonna kui ka riigi kui terviku elus on arengu hädavajalik eeltingimus ja ressurss.

- Õppimine mängib võtmerolli vaesuse, ebavõrdsuse ja sotsiaalse kihistatuse vähendamises, kuid ka demokraatia, loominguilise ja majanduse arengu toetamises.

EVHL-i seisukoha järgi peab elukestev õpe Eestis tagama õppijate vajadustega arvestamise ja osalejate aktiivse osalemise õppeprotsessis ning hoolitsema selle eest, et kõigil soovijatel oleks juurdepääs õppimisvõimalustele.

EVHL tegutseb aktiivselt täiskasvanuhariduse poliitikas, toetab oma liikmete tegevust, soodustab nende vastastikuseid suhteid, kogub ja avaldab haridusalaseid materjale, kogub ja levitab teavet, teostab uurimisprojekte, korraldab seminare, kursuseid, konverentse jne, teeb riiklikul ja rahvusvahelisel tasandil koostööd sarnaste eesmärkidega organisatsioonidega ning teeb koostööd ka valitsusasutustega.

EVHL-il on kogemusi mitmesuguste uurimis- ja võrgustiku projektidega: Euroopa kvalifikatsiooniraamistik, riiklik kvalifikatsiooniraamistik, täiskasvanute koolitajate elukutse ja kvalifikatsiooni küsimused (nii riiklikul kui rahvusvahelisel tasandil, sealhulgas koolitajate väljaõpe), põhioskused ja kutseharidus, peamised pädevusalad ning mitteformaalne haridus jne.

Liidu pädevusalad on järgmised: täiskasvanuharidus kohalikes piirkondades; mittetulundusühingute juhtide koolitamine; juhendamine ja nõustamine täiskasvanuhariduses; täiskasvanuhariduse kvaliteet (sealhulgas koolitajate väljaõpe); kooli pooleli jätanud inimeste (noored täiskasvanud) kaasamine täiskasvanuhariduse tegevustesse.

¹ PUM on teise-võimaluse-hariduse programmi sloveeniakeelne lühend, s.t. noortele täiskasvanutele suunatud projektiõpe, mis arendati välja SIAE-i poolt 1990-ndatel eesmärgiga aidata kooli pooleli jätanud noortel saada haridus või leida töökoht. Täna on Sloveenias 12 PUM-rühma.

EUROOPA TÄISKASVANUHARIDUSE ASSOTSIATSIOON

Kontaktandmed:

European Association for the Education of Adults (EAEA)

Mundo-J, Rue de l'Industrie 10, 1000 Brüssel, Belgia Telefon:

+32 2 893 25 22

eaea-office@eaea.org / www.eaea.org

EUROPEAN ASSOCIATION FOR
THE EDUCATION OF ADULTS

Euroopa Täiskasvanuhariduse Assotsiatsioon (EAEA, European Association for the Education of Adults) on mitteformaalse täiskasvanuhariduse hääl Euroopas. EAEA on Euroopa valitsusväline organisatsioon, millel on 42 riigis 123 liikmesorganisatsiooni ning mis esindab enam kui 60 miljonit õppijat üle kogu Euroopa.

EAEA eesmärk on ühendada ja esindada Euroopa organisatsioone, mis on otseselt seotud täiskasvanuharidusega. Algselt nime all European Bureau of Adult Education tuntud organisatsiooni asutasid 1953. aastal mitme Euroopa riigi esindajad.

EAEA edendab Euroopa Liidu 2020. aasta strateegia sotsiaalse kaasatuse aspekte; soodustab täiskasvanuharidust ning formaalse ja mitteformaalse täiskasvanuhariduse juurdepääsu ja osavõtu laiendamises kõigile, eriti aga alaesindatud rühmadele. Me edendame õppija-keskseid lähenemisi, mis arvestavad inimeste eludega ning võimaldavad neil omandada kõikvõimalikke kompetentse, pöörates erilist tähelepanu põhi- ja valdkonnaülestele oskustele.

EAEA

- annab teavet ja ülevaadet EL-i poliitika kohta;
- teeb koostööd EL-i institutsioonidega ning riiklike ja piirkondlike valitsustega, nt Euroopa Nõukoguga ja UNESCO-ga;
- teeb koostööd huvirühmadega läbi EUCIS-LLL-i;

- avaldab aruandeid, käsiraamatuid, teavet projektide kohta ning projektide tulemusi;
- annab nõu ja soovitusi meie liikmete poliitikaalase töö kohta;
- aitab liikmetel vahetada häid tavasid, leida partnereid ning levitada projekte ja õppeüritusi.

EAEA eesmärk on toetada ja levitada oma liikmete kaasatust tegevustesse, mis puudutavad partnerlussuhteid, poliitikate ja õppekavade arendamist, sotsiaalse kaasatuse ja kohesiooni-alaseid uuringuid ja määrusi, demokraatias osalemist ning vaesuse ja diskrimineerimise vastu võitlemist. EAEA on seotud täiskasvanuhariduse pakkujate võrgustikuga ning on täiskasvanuhariduse alal uuenduslike käsitluste juhtiv looja. EAEA korraldab regulaarselt Euroopa konverentse täiskasvanuhariduse ja elukestva õppega seotud teemadel ning loob Euroopa tasandil ühendusi teiste Euroopa platvormide ja katusealgatustega.

Lisaks on EAEA-l pikaajaline kogemus tegevuste levitamises ning tõhusad levitamiskanaliid: oma veebisaidi kaudu jõuab see 350 000 üksikkülastajani aastas; selle uudiskirjadel on üle 2000 lugeja ning sotsiaalmeedia leheküljel on üle 800 jälgija.

SELLE VÄLJAANDE AUTORID: UMANOTERA

Kontaktandmed:

Umanotera

Postiaadress: postkast 4440, 1000 Ljubljana, Sloveenia

Büroo: Trubarjeva 50, 1000 Ljubljana, Sloveenia

Tel.: +386 1 43971-00 / Faks: +386 1 43971-05

info@umanotera.org / www.umanotera.org

UMANOTERA
Slovenska fundacija za trajnostni razvoj

Sloveenia Jätkusuutliku Arengu Sihtasutus (UMANOTERA) on valituseväline ametiorganisatsioon, mis tegeleb säästva arengu probleemidega. Me püüdleme inimeste ja keskkonna vahelise tasakaalu poole. Inimesed peaksid kasutama oma mõistuse piiramatut töövõimet, mitte piiratud loodusvarasid. Looduse austamine tähendab inimkonna austamist.

UMANOTERA põhitegevused:

- uute suundade seiramine säästva tarbimise valdkonnas;
- valdkonnasisese riikliku programmi väljatöötamine;
- alternatiivsed mõtteviisid;
- uute sotsiaalsete väärtuste ja struktuuride väljatöötamine ja edasiarendamine;
- riiklike, valituseväliste ja majanduslike esindajate strateegiline võrgustikuks ühendamine;
- eesmärkide ja projektide tõhus rakendamine.

UMANOTERA põhistrateegia on säästva arengu põhimõtete üle kandmine tegeliku elu olukordadesse, tutvustades näiteid headest hoiakutest, korraldades riiklike ja globaalseid probleeme käsitlevaid arutelusid, uurides kriitiliselt olulisi

probleeme ja teavitades neist avalikkust, pakkudes võimalikke lahendusi konkreetsetele probleemidele, tehes ühisprojektide raames koostööd huvirühmade ja teiste asjasse puutuvate inimestega.

Töö elukestva õppe kõikvõimalike tasandite õpetajate ja õppijatega on UMANOTERA missiooni oluline osa. Seeläbi soovime me lõimida säästva arengu globaalseid põhimõtteid mis tahes tüüpi õppekontekstidesse. Sealjuures toetame me õpetajaid, õppijaid ja kodanikke valitud õppematerjalidega, nõustamisega, õppetöökodadega, esitlustega ja projektide korraldamisega.

Umanotera teeb koostööd paljude projektidega nii riigisisel kui rahvusvahelisel tasandil. 2000. aastal sai meist Euroopa keskkonnavalaste kodanikeühenduste föderatsiooni European Environmental Bureau (EEB) täisliige. Nimetatud föderatsioon osaleb aktiivselt meie tegevustes ja töörühmades.

III. VÄLJAANNET PUUDUTAV TEAVE

Selleks, et inimesed üle kogu Maa võtaksid universaalse vastutuse sotsiaalses ja keskkondlikus mõttes sõbraliku käitumise eest, peavad kõik paremini mõistma meie tarbimismustrite ja ressursside piiratuse vahelisi seoseid ning samuti põhjapoolkera riikide tarbimismustrite ja lõunapoolkera riikide elanike elu- ja töötingimuste vahelisi seoseid.

Koolitusmoodul „Ära säästa oma energiat“ soovib edendada seda arusaamist ning sütitada sotsiaalselt ja keskkondlikult vastutustundliku käitumise sädeme teise-võimaluse-õppijate ja nende koolitajate igapäevastes eludes seoses energia ja muude ressursside tarbimisega. Mooduli rakendamise käigus peaksid osavõtjad (OV-d) saama nii mõnegi olulise mõtetera energia ja teiste loodusvarade piiratuse kohta ning neid julgustatakse välja arendama isikliku panustamise strateegiaid esitatud probleemide lahendamiseks.

Selleks peaks koolitusmoodul looma turvalise ja dialoogile suunatud õpikeskkonna, kus õppijad saavad arendada oma kompetentse nagu kriitiline ja loov mõtlemine, eneseteadvus, avatus, võõraste kultuuride sallivus, inimestevaheline empaatia, aktiivne kuulamine, isiklik osalus ja aktiivsus, mida õppijad saavad kasutada nii oma isiklikus kui tööelus.

Koolitusmoodul on mõeldud eelkõige madala haridustasemega noortele täiskasvanutele, eriti kooli pooleli jätutele, kes ei tööta ega õpi üheski ametlikus täiskasvanuhariduse asutuses. Neil on madal haridustase ja sageli ka keeruline sotsiaalmajanduslik taust. Kõik need tegurid võivad põhjustada õppija vähest huvi kogukonnaliikmete ühiste probleemide vastu, passiivset elustiili ning vähest õpimotivatsiooni.

Teisest küljest tuleb rõhutada asjaolu, et kõik õppijad ei ole ühesugused. Koolitajad peavad teadma õppijate olulisi ja määravaid eriomadusi, näiteks teadmised, väärtused, motivatsioon, kogemused ning nende varasem kokkupuude moodulis käsitletava teemaga. Moodulit testimisetapis rakendanud koolitajad kogesid äärmiselt erinevaid õppijate reaktsioone ja käitumist. Leidus õppijaid, kes olid empaatilised ja innukad, jagasid samu väärtusi ja olid huvitatud moodulis tegutsema kohe algusest peale. Teisest küljest leidus ka õppijaid, kes olid alguses äärmiselt ebamotiveeritud ja täis eelarvamusi, kuid kelle käitumine muutus proaktiivseks ja endasse süüvivaks, nihkudes säästva tarbimise ja ennetava elustiili suunas.

Loomulikult leidus ka õppijaid, kes ei paistnud moodulist mitte mingit kasu saavat. Nendel harvadel juhtudel ei suutnud koolitajad tuvastada õppijate käitumises mitte mingit nähtavat protsessi. Siinkohal tuleb toonitada, et koolitajate arvates on muutuse tekkimise kõige olulisem tegur õpiprotsessi omadus, mille puhul saab koolitaja muuta mooduli asjakohaseks õpilaste igapäevaelu ja huvide seisukohast.

Õppijad teevad olulisi edusamme, kui õpiprotsess on intensiivne, ei käsitle ainult õppijate teadmisi, vaid ka nende tundelisi ja tunnetuslikke külgi, ning kui järjepidevalt luuakse seoseid säästva tarbimise põhimõtete ja õpperühma igapäevaeluga. Sel viisil olid kõige vähem edukad ühekordsed õppetunnid, kus õppijatel ei olnud võimalik kogeda või läbi mõelda, mida õppesessioonis õpetati.

Siin esitatud õppematerjalid on mõeldud kasutamiseks koolitajate poolt. Seega on sihtrühmaks teise-võimaluse-hariduse koolitajad ning eriti need, kes on praktiseerinud projektõpet või keda see huvitab. Koolitusmoodulit planeerides ja rakendades saavad nad teadmisi säästva tarbimise ja energia-kasutuse kohta ning see motiveerib neid ja annab neile enesekindlust kasutada nende teemade konkreetseid elemente nii edasises õppes kui oma elustiilis.

Antud väljaanne võimaldab mitut lähenemist:

Seda võib kasutada säästvuse teemaga seotud meetodite koguna, millest võib sõltuvalt õppetunni teemale, huvile või ajale välja valida üksikuid meetodeid ning neid tavapärastesse õppetundidesse sisse viia.

Ent lisaks annab see väljaanne õpetajatele võimaluse iseseisvalt korraldada eriline projektipäev vastavalt osalejate huvidele ja mõtetele või vastavalt mõne käsitletava teema teistele aspektidele (allpool on välja pakutud ka võimalik ajakava). Loomulikult võib meetodeid ühendada ka teiste teemade, meetodite ja harjutustega, mida ei ole siin välja pakutud. Väljaande näol on tegemist välja pakutud variandiga, mis jätab ruumi laiendamiseks ja improviseerimiseks.

Kõiki meetodeid on kirjeldatud viisil, mis peaks võimaldama õpetajatel neid iseseisvalt ja lihtsasti rakendada. Kuid nagu meetodite rakendamine on juba näidanud, on mõnel juhul edukaks teostuseks ning lõbusaks õppepäevaks soovitatav ja mõnikord isegi vajalik teatud improviseerimine õpetajate poolt.

Iga meetodi juurde on lisatud teave selle rakendamiseks vajaminevate materjalide ja aja kohta (aega puudutav teave on mõeldud suunisena ning võib olenevalt rühma omadustest erineda) ning juhised õppeürituse ettevalmistamise, teostamise ja hindamise kohta. Antud on ka koopiategemise mallid ja kasutatavad töölehed. Kõik need võib kopeerida käesolevast väljaandest, kuid kuna materjalid on üleval ka meie projekti veebisaidil (www.knowyourlifestyle.eu) allalaaditavate materjalide lehel, on võimalik üksikuid osi ka sealt välja printida.

Me loodame, et kõik meie materjalidega töötavad õpetajad ja nende kursustel osalejad naudivad välja pakutud teemade uurimist, saavad uusi ja huvitavaid teadmisi ja mõtteid ning võtavad oma tulevikku kaasa kindlamad säästvusealased veendumused.

1. SISSEJUHATUS KOOLITUSMOODULISSE

1.1. Eesmärk – sütitame sädeme!

Selleks, et inimesed üle kogu Maa võtaksid universaalse vastutuse sotsiaalses ja keskkondlikus mõttes sõbraliku käitumise eest, peavad kõik paremini mõistma meie tarbimismustrite ja ressursside piiratuse vahelisi seoseid ning samuti põhjapoolkera riikide tarbimismustrite ja lõunapoolkera riikide elanike elu- ja töötingimuste vahelisi seoseid.

Koolitusmoodul „Ära säästa oma energiat“ soovib edendada seda arusaamist ning sütitada sotsiaalselt ja keskkondlikult vastutustundliku käitumise sädeme teise-võimaluse-õppijate ja nende koolitajate igapäevastes eludes seoses energia ja muude ressursside tarbimisega. Mooduli rakendamise käigus peaksid osavõtjad saama nii mõnegi olulise mõttetera energia ja teiste loodusvarade piiratuse kohta ning neid julgustatakse välja arendama isikliku panustamise strateegiaid esitatud probleemide lahendamiseks.

Selleks peaks koolitusmoodul looma turvalise ja dialoogile suunatud õpikeskkonna, kus õppijad saavad arendada oma kompetentse nagu kriitiline ja loov mõtlemine, eneseteadvus, avatus, võõraste kultuuride sallivus, inimestevaheline empaatia, aktiivne kuulamine, isiklik osalus ja aktiivsus, mida õppijad saavad kasutada nii oma isiklikus kui tööelus.

1.2. Võtmeteemad

- Oma elustiili ja tarbimismustrite äratundmine.
- Säästev tarbimine – vastutuse võtmine sotsiaal- ja looduskeskkonna eest.
- Globaalne vastastikmõju – kuidas mõjutavad meie tarbimismustrid teistes riikides elavate inimeste elu- ja töötingimusi.
- Jätkusuutmatu tarbimise tagajärjed – kliimamuutus jms.
- Säästev energiakasutus – meetmed, millega vähendada energiatarbimist, taastuvad energiaallikad.
- Isikliku energia säästev investeerimine muutunud elustiili, karjäärivaliku jms kaudu.

1.3. Koolitusmooduli eesmärgid

Mooduli eesmärk OV-dele on järgmine:

- Saada teavet globaalsest vastastiksõltuvusest seoses kliimamuutuse, reostuse ning põhja- ja lõunapoolkeral elavate inimestega ning nimetatud teemadega lähemalt tutvuda.
- Seostada oma igapäevaste valikute ja tarbimismustrite tagajärgi globaalse sotsiaal- ja looduskeskkonnaga.
- Mõista säästvuse põhimõtet (oma vajaduste rahuldamine ohustamata ka teiste olevuste ja tulevaste põlvkondade võimet oma vajadusi rahuldada).
- Tuvastada oma eluenergia allikaid (see on miski, mida nad naudivad, mis teeb neid õnnelikuks, mille üle nad tunnevad uhkust ja millesse nad suhtuvad kirglikult).
- Uurida ja õppida tundma tähendusrikkaid säästvaid võimalusi, kuidas veeta oma vaba aega ja/või tööaega.
- Otsustada kaasata säästvaid käitumisviise oma elustiili, sest õppesessiooni ajal julgustatakse neid astuma esimesi samme säästva elustiili suunas.

- Hakata aktiivseteks osalejateks ja luua isiklikke või rühmastrateegiaid, mis soodustavad säästvat arengut (nt liikumise või tarbijavalikute valdkonnas või oma tegevusi valides).
- Omandada ja tugevdada kriitilise mõtlemisega ja vestlemisega seotud oskusi; nt koguda teavet ja seda kriitiliselt analüüsida ning esitada ja kaitsta oma ideid ja mõtteid teistega suheldes.
- Toimida teguritena, kes annavad oma teadmisi edasi sõpradele ja perekonnale.

Kuna koolitajad on oma OV-dele eeskujuks ning nad on mooduli tõlgendamiseks hädavajalikud, peaksid nad jagama samu teadmisi, väärtusi ja tarbimismustreid, mida mooduliga soodustatakse. Seetõttu eeldatakse, et koolitajad kasutavad materjalides säästvat elustiili pooldatavaid põhimõtteid oma igapäevatoos OV-dega.

1.4. Meetodid

Koolitusmoodul tervikuna on eelkõige mõeldud rakendamiseks projektõppe vormis, mis sarnaneb enim igapäevaelu õppeolukordadele. Seeläbi soovitakse mooduliga soodustada OV-de huvi ühiste kogukonnaprobleemide vastu ja sütitada ende motivatsiooni õppida ja tegutseda. Kuigi koolitusmoodul tervikuna on eelkõige mõeldud rakendamiseks projektõppe vormis, on seda võimalik kasutada ka traditsionaalsemates õppediskursustes. Moodulisse kaasatud meetodid järgivad maailmahariduse koolituspõhimõtet ning on kooskõlas sihtrühmade erivajadustega. Kuna peamine sihtrühm on madala haridustasemega noored täiskasvanud, on selle rõhk interaktiivsetel ja osalust nõudvatel meetoditel, mis keskenduvad olemasolevate teadmiste ja kogemuste austamisele ja nendega arvestamisele, mitte puuduste esile toomisele.

Moodul sisaldab mitmesuguseid erinevaid meetodeid, et muuta see meeldivamaks OV-dele, kes vajavad õppimiseks keskmisest kõrgemat motivatsiooni, ja sobitada erinevate isiksusetüüpidega. Läheneemisviiside mitmekesisuse tagamiseks sisaldavad koolitusmooduli kõik osad (sissejuhatuse etapp, läbitöötamise etapp, tegutsemiskeskne etapp) kuni kolme meetodit.

Valida on võimalik muuhulgas järgmiste meetodite seast:

- koolitaja poolt suunatud rühmaarutlus
- multimeedia esitus (Powerpoint, video)
- valdkonnauuring
- juhtumiuuringute tutvustamine
- praktiline kogemus (harjutus)
- maailmakohvik ja muud rühma teadmisi tuvastavad meetodid
- avalik esinemine
- meediatöö
- ekskursioon

Moodul toetab rühmatööd ning sisaldab harjutusi, mille käigus saavad OV-d esitada oma õppeprojektide tulemusi. Kõik see tõstab OV-de enesekindlust ja enesehinnangut. Kasutatavad meetodid aitavad koolitajatel luua turvalise ja loomingulise õppimisõhkkonna, mis soodustab loovust, kriitilist mõtlemist, dialoogi pidamist, optimismi ja isiklikku aktiivsust seoses säästva tarbimise ja globaalse ühiskonna õiglaste suhete teemadega. Nendes õppematerjalides on meetodite kirjeldamisel silmas peetud taotlust, et miski ei takista koolitajatel neid üksikuna rakendamast. Meetodikirjelduste juures on välja on toodud vajaminevad materjalid, kestus ning märkused meetodi ettevalmistamiseks, teostamiseks ja hindamiseks.

Koolitusmoodul on kooskõlas OV-de hariduse ja elustiiliga. See soodustab elu mitmekesisuse mõistmist, kuulamisoskust ning olemasoleva teabe ja arvamuste põhjal kriitilise arvamuse välja arendamist, andes samas aega järelemõtlemiseks.

Õppeprotsessis mängivad OV-d kesket rolli aktiivsete OV-dena, kes ei otsi mitte ainult vastuseid, vaid esitavad oma kogemuste põhjal ka küsimusi.

1.5. Teadmised ja kompetentsid

Koolitusmoodul koosneb osadest, milles OV-d saavad samaaegselt teadmisi valitud valdkondadest (energia ja kliimamuutus, globaalne vastastik sõltuvus, tarbimisvalikud ja säästev mobiilsus), arendavad kriitilist ja loovat mõtlemist, arendavad oma eneseteadvust ja teistele avatust, saavad kogemusi mitmesuguste arvamuste vastu võtmise ja sallimise osas, omandavad ja täiustavad mõtete, arvamuste ja tulemuste esitamise oskusi, õpivad koguma teavet ja seda kriitiliselt analüüsima ning saavad motivatsiooni toimida teguritena, kes annavad oma teadmisi sõpradele ja perekonnale edasi.

2. ÕPPEMATERJALIDEGA TÖÖTAMINE

Neid õppematerjale on võimalik kasutada eriviisidel. Need on jaotatud erineva pikkusega iseseisvateks üksusteks, mis võimaldab koolitajal rakendada oma õppekavas kas tervet moodulit või kõigest mooduli teatud sessioone. Koolitajad võivad oma äranägemise järgi siduda antud mooduli sessioone „Tunne oma elustiili“ projekti teiste moodulite sessioonidega (nt globaalne kaupade tootmine, mobiiltelefon ja säästev energia).

Kasutada võib kõiki saadaolevaid materjale, mis sobib eriti hästi projektõppe programmidele. Antud moodul sisaldab sissejuhatavaid tegevusi, mis viivad lõpuks kogu projekti välja arenemiseni. Sel moel kasutatuna kulub mooduli rakendamisele kolm päeva (kuus tundi päevas), mis ei pea olema järjestikused päevad. Õppepäevade vahele peab jätma piisavalt aega järgmiseks päevaks ettevalmistuste tegemiseks ja muudeks sarnasteks tegevusteks.

Õppematerjale on võimalik kasutada ka säästva energiakasutuse teemaga seotud meetodite koguna. Üksikuid osi võib kasutada mitmesuguste õppeainete (nt geograafia) õpitegevustes konkreetsel juhul sobivaimal viisil, arvestades teema sisuga, OV-de huvidega, päevakohaste keskkonnasünd-

mustega (nt Maa päeva tähistamine) ja ajaga, mis on õppekontekstis saadaval.

Sel eesmärgil sisaldavadki õppematerjalid teavet mooduli põhiosade jaoks kuluva aja kohta.

Õppematerjalid on jagatud kolmeks suuremaks peatükiks. Iga peatüki juures on esitatud taustateave, valitud meetodite kirjeldused ning samm-sammulised rakendamise juhised.

Õppematerjalide kasutamist on võimalik kohandada kasutaja vajadustele ning need peaksid toimima soovitusena. Koolitajad võivad materjalidest kinni pidada nii rangelt kui soovivad või kohandada neid vastavalt konkreetsetele oludele. Iga osa ja meetodit võib kasutada eraldiseisvana (mitte ainult osana ulatuslikust õppemoodulist) või ka muudes kontekstides.

Õppematerjalide autorid olid teadlikud kasutajate loomingulistest ja innovatiivsetest võimetest. Seetõttu soodustab õppematerjalide modulaarne ülesehitus selle kasutamist mitmekülgsetel viisidel ja erinevatel eesmärkidel, et saada sellele kulutatud ajast ja teadmistest kätte parima.

3. KOOLITUSMOODULI „ÄRA SÄÄSTA OMA ENERGIAT!“ ÜLEVAADE

Koolitusmoodul koosneb kolmest põhiosast, mille rakendamiseks kulub kolm päeva. Igal päeval pööratakse tähelepanu erinevale teemale, kuid üheskoos toetavad nad mooduli kõikide hariduseesmärkide saavutamist. Osade otstarve on

saavutada konkreetseid eesmärke, millest mõnda käsitletakse järjestikku ning mõne käsitlemine ulatub osaliselt välja ühe päeva piiridest.

1. PÄEV – MIS MIND MINU ELUS JUHIB?

OV-dele on esimese päeva eesmärk mõista, et nad teevad pidevalt nii väikseid igapäevaelu tegevusi puudutavaid otsuseid (nt toiduvalik, transpordiviis jne.) kui ka suuri eluotsuseid nagu vaba aja ja tööaja mõtestatud kasutamine.

Eesmärgid:

- OV-d avastavad lihtsate eluolukordade stiimulite põhimõtet (valikute tegemise põhimõtteid ja kriteeriume).

• OV-d õpivad kasutama oma oskusi teabe otsimiseks (internetitsing), et koostada reisiplaan ja avastada erinevaid reisimisvõimalusi.

• OV-d tutvuvad ühe innustava karjäärivaliku näitega ja saavad teada, millised stiimulid on selle valikuni viinud (saada talunikuks, saada põllumajandusliku kogemuse jne).

• OV-d tutvuvad talutöödega ja elu tähendusrikkast veetmisest tuleneva rõõmuga ehk eluenergiga.

2. PÄEV – ME KÕIK OLEME ÜHENDATUD

Teise päeva eesmärk on tõsta OV-de teadlikkust globaalsetest vastastikmõjudest ja üksikisiku rollist globaalprobleemide lahendamisel. Keskkel kohal on kliimamuutuse probleem.

Eesmärgid:

• OV-d saavad teada, kuidas on igapäevatoodete valik seotud lõunapoolkeral elavate inimeste elu- ja töötingimustega.

• OV-d õpivad tundma jätkusuutmatu energiakasutuse ja kliimamuutusega seotud probleeme ning nende tagajärgi loodus- ja sotsiaalkeskkonnale.

• OV-d avastavad oma meetodeid, kuidas mõjutada globaalseid probleeme (tarbijavalikud, elustiil, aktiivne kodanik olemine...), ja tuletavad nende põhjal põhimõtteid, mida nad ise sooviksid järgida.

3. PÄEV – MINU TULI

Kolmanda päeva eesmärk on motiveerida OV-sid tegutsema. Selle protsessi käigus tuvastavad nad oma impulsse, andeid ja oskusi ning valivad välja konkreetseid tegevused (soovitavalt ühistegevused), mida nad seejärel arutlevad, planeerivad ja esitlevad. Kolmandal päeval saavutab koolitusmoodul haripunkti, kus peaks kõik, mida OV-d on eelmisel kahel päeval õppinud, lõppema pärast koolitusmooduli lõppu rakendatavate tegevustega, ja mis peaks suurendama tõenäosust, et nad kasutavad oma elus säästvat elustiili puudutavaid uusi teadmisi.

Eesmärgid:

- OV-d tutvuvad innustavate näidetega edust, mis tuleneb pealtnäha ebasoodsatest oludest ning andest ja sisemisest

motivatsioonist.

• OV-d õpivad ära tundma oma andeid, soodumusi, oskusi ja muid sarnaseid omadusi, mis võivad olla nende edu aluseks.

• OV-d tuvastavad suurema või väiksema eesmärgi, mis on kooskõlas nende isiklike edu teguritega, ning planeerivad tegevusi, mida nad saaksid teostada pärast koolitusmooduli lõppu kas üksi, rühmades või terve klassiga.

• OV-d pühenduvad valitud eesmärgile; seda tugevdab eesmärgi tutvustamine eakaaslastele, koolitajatele, sõpradele, perekonnale ja välisele kuulajaskonnale (kohaliku kogukonna liikmed, meedia).

• Kolmanda päeva viimane eesmärk on veenduda, et OV-d mõistavad koolitusmooduli põhisõnumit: ära säästa oma energiat, kui soovid muuta oma elustiili säästvamaks.

4. AJAKAVA

osa/minutit	pealkiri	tegevused/sisu	materjalid	
1. päev – mis mind minu elus juhib?				
1	30	<p>Vestlus hommikukohvi kõrvale – sissejuhatus koolitusmoodulisse</p>	<p>1. Sissejuhatus kolmepäevasesse koolitusmoodulisse</p> <p>2. Ajakava ja töömeetodite lühitutvustus</p> <p>3. Lõpuürituse ja dokumenteerimise kokku leppimine</p> <p>4. Ootused</p> <p>5. Põhireeglid</p> <p>6. Kokkuvõte</p>	<p>Joogid, pabertahvli paberid, tööleht „ajakava“, kaamera</p>
2	30	<p>Mida te täna hommikul sõite, kuidas te siia tulite?</p>	<p>1. Esialgsed küsimused</p> <p>2. Stiimulid – esimene komplekt</p> <p>3. Kokkuvõte</p>	<p>„Mikrofon“ (pehme pall või mänguasi, oakott), suured klepppaberid, markerid, pabertahvli paber</p>
3	100	<p>Lähme lõunale!</p>	<p>1. Sihtkoha tutvustamine ja reisiplaani koostamise vahendid</p> <p>2. Reisiplaan</p> <p>3. Kõige mugavam reisimisviis</p> <p>4. Teekond tallu</p> <p>5. Talu tutvustamine</p>	<p>Pabertahvli paber, kohaliku piirkonna kaardid skaalas 1:50 000, internet, arvuti(d), printer; märkmikud; pliiatsid; suured klepppaberid; ümmargused kleepsud;</p>
4	50	<p>Miks ma olen talunik?</p>	<p>1. Lõunapaus – talumajapidamise liikmetega vestlemine</p> <p>2. Talutöödel abistamine</p>	
5	25	<p>Mis mind minu elus juhib?</p>	<p>1. Täiendavad stiimulid</p> <p>2. Avatud foorum jagamiseks, küsimusteks ja vastusteks</p> <p>3. Päeva kokkuvõte</p>	<p>Hommikused pabertahvli paberid, suured klepppaberid, markerid</p>

osa/minutit	pealkiri	tegevused/sisu	materjalid/ dokumendid	
2. päev – me kõik oleme ühendatud				
6	105	<p>Me kõik oleme ühendatud</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Vestlus hommikukohvi kõrvale – mida me täna seljas kanname? 2. Filmi „100% Cotton Made in India“ vaatamine 3. Mida me tundsume, kogesime, õppisime? 4. Mida me saame teha kliimamuutuse vastu? 5. Kas see puudutab ainult puuvilla? 6. Täiendavad stiimulid	4 pabertahvli paberit, „mikrofon“ (pehme pall või mänguasi, oakott), suured klepppaberid, markerid, arvuti, LCD-projektor, film „100% Cotton made in India“ (inglise keeles) www.youtube.com
7	95	<p>Atmosfäär seob meid kõiki</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Meie maailm on imeline 2. Inimese areng ja energia kasutamine 3. Probleemid paradiisis – globaalne soojenemine 4. Kliimamuutuse tagajärjed 5. Mida me tundsume, kogesime, õppisime? 6. Kas me saame midagi teha? 7. Täiendavad stiimulid	Pabertahvli paber „Minu valikut juhib ...“, internetiühendusega arvuti, LCD-projektor, pult
8	60	<p>Midagi tuleb ette võtta!</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Rühmaarutlus: mida saame teha meie kui üksikisikud 2. Keskkonnasõbralike ametite tutvustamine	Pabertahvli paber, suured klepppaberid, markerid, internet, arvuti, LCD-projektor, pult
9	30	<p>Mis on meie stiimulites uut?</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Stiimulite muutmine 2. Avatud foorum jagamiseks, küsimusteks ja vastusteks	Pabertahvli paber „Minu valikut juhib ...“, pabertahvli paber „Mida me saame selle vastu teha?“, markerid, suured klepppaberid

osa/minutit		pealkiri	tegevused/sisu	materjalid/ dokumendid
Day 3 - My fire				
10	20	Hommikukohv Paul Pottsi	1. Paul Pottsi Britain's Got Talent 2009 esinemise video vaatamine 2. Paul Pottsi fenomeni arutlemine	Soojad joogid LCD-projektor, pult, arvuti, kaamera
11	60	Minu tuli	1. Maailmakohvik – minu tuli (maailmakohviku meetodi kirjeldus)	Paberist laudlinad (või suured paberid), vaasid, pliitsid, suured kleeppaberid, markerid, pabertahvli paberid
12	30	Tegutsemine	1. Tegutsemisvõimalused	Eelmiste osade pabertahvli paberid
13	60	Siluettportree	1. Visualiseerimine – siluettportreed	LCD-projektor või muu valgusallikas (nt tasku- või laualam), markerid, värvipliitsid, pabertahvli paberid, vanu ajakirju ja ajalehti, käärid, eelmiste osade pabertahvli paberid
14	30	Lõpuüritus – materjalide ettevalmistamine	1. Esitluse ettevalmistamine	Arvuti, internet, LCD-projektor, pult, fotod, suupisted ja joogid, eelmiste osade pabertahvli paberid
15	30	Lõpuüritus	1. Lõpuürituse teostamine	Arvuti, internet, LCD-projektor, pult, fotod, suupisted ja joogid, eelmiste osade pabertahvli paberid, siluettportreed
16	30	Lõpetamine ja tähistamine	1. Kokkuvõttev meenutamine – avatud foorum jagamiseks, küsimusteks ja vastusteks 2. Tähistamine	„Mikrofon“ (pehme pall või mänguasi, oakott), suupisted ja joogid

5. KOOLITUSMOODULI SAMMSAMMULINE TEOSTAMINE

Mahetalu leidmine

Leidke enne koolitusmooduli algust üks lähedal paiknev mahetalu, kus on võimalik pakkuda OV-de rühmale lõunaeinet. Võimalusel valige mahetalu, mis müüb oma tooteid ümbruskonna inimestele, toodab kaupu kohalikele kogukonnale (juurviljakastide müügigraafik), müüb oma tooteid otse talus, kohalikul turul jne. Nende näol on tegemist põllumajanduse ja toidutootmise kohalike mudelitega, mis tugevdavad tootjate ja tarbijate vahelist kokkupuudet (arendades kogukonda), vähendavad jaotuskanaleid (transportimine), tagavad tootjatele õiglase töötasu ja väldivad vahendajaid, kes võtavad endale müügitulust ebavõrdset suure osa ja vähendavad tegelike tootjate hindu.

Talu ei tohiks asuda klassiruumist enam kui 20 km kaugusel.

2. Talu omanikuga kokkuleppimine

Paluge talu omanikul valmistada lihtne lõunasöök, mis koosneb kohalikest hooajalistest koostisosadest (nt ühepajatoit).

Paluge ette valmistada ülevaade talust ja selle tegevustest (nt kui suur on talu, mitu inimest seal töötab, mis tõugu ja kui paljusid loomi seal peetakse, kellele ja kuidas müüakse jne). See ülevaade peaks olema realistlik, kuid see ei tohiks keskenduda probleemidele (toetusrahade puudumine), vaid pigem talupidamise headele külgedele.

Arutlege omanikuga eelnevalt ka võimalust, kas OV-del oleks võimalik lihtsamate talutööde tegemisel kaasa aidata. Sobivad tööd ei ole ohtlikud ega liiga määriavad (küttepude toomine, puuviljade korjamine).

Leppige kokku talumajapidamise liikmete vestlus OV-dega. Tutvustage majapidamise liikmetele vestluse eesmärki, milleks on esitada põhjused või stiimuleid, miks nad antud elukutse valisid (et olla oma aja peremees, töötada loomadega jne), tutvustada mahetalupidamise eesmärke (tervisliku toidu pakkumine, keskkonna kaitsmine jne) ning müügitooted (kokkupuude tarbijatega, õiglase töötasu jne).

3. Koostöö korraldamine kohaliku ajalehega

Leppige kohaliku ajalehe toimetajaga eelnevalt kokku, et ajaleht kirjutaks artikli koolitusmoodulist „Ära säästa oma energiat!“. Tutvustage koolitusmoodulit (otstarve, eesmärgid, sihtrühmad) ajakirjanikule, kes käsitleb noorte- ja haridusprobleeme ning tehke talle ettepanek kirjutada artikkel.

Kui OV-d on nõus muutma ürituse avatuks meediale ja avalikusele, siis kutsuge ajakirjanik ka lõpuüritusele (koolitusmooduli 3. päev).

4. Kutsed kohalikus kogukonnas olulistele isikutele

Kui OV-d on nõus, siis kutsuge lõpuüritusele (koolitusmooduli 3. päev) ka kohalikus kogukonnas olulised isikud. Tutvustage neile koolitusmoodulit (otstarve, eesmärgid, sihtrühmad). Valige välja inimesed, kes OV-de kriteeriumide põhjal saaksid muuta lõpuürituse veelgi olulisemaks, näiteks linnapea ja/või hariduse valdkonnaga tegelevad linnavolikogu liikmed, avaliku elu tegelased, telekuulsused jne.

Andke neile teada, et kuna see on OV-de otsustada, kas üritus on avatud ka ajakirjandusele ja teistele kõrvalistele isikutele, siis ei pruugi nende osalemine olla võimalik, ning paluge nende mõistvad suhtumist.

5. Ruumi ettevalmistamine

Valmistage ette suhtlemisruum (mugav puhkeala) hommi-kukohvi nautimiseks; hankige tassid ja kõik vajalik jookide valmistamiseks (kohv, tee, suhkur).

Eemaldage klassiruumi seintelt kõik ebavajalik, et teha sinna ruumi pabertahvli paberite riputamiseks.

Võimalusel sättige klassiruumi poolringikujuliselt toolid ja pange valmis neli väikest lauda.

6. Õppevahendite ja materjalide ettevalmistamine

Kontrollige, kas saate kasutada järgmisi õppevahendeid ja materjale:

Vahendid:

- internetiühendusega arvuti
- printer
- LCD-projektor
- pult
- muusika – valikuline

Materjalid:

- pabertahvel
- erinevat värvi ja otsalaiustega kirjutusvahendid
- markerid
- koolitaja tarvikud: akustiline vahend näiteks flööt või kelluke (harjutuse või pausi lõpust märku andmiseks), pehme pall või mänguasi või oakott, mida saab kasutada „mikrofonina“ ja kutsena OV-dele rääkida – mikrofoni hoidev inimene võib võtta sõna
- maalriteip (kleepint)
- käärid
- suured klepppaberid (75 x 127 mm)
- väikesed klepppaberid (75 x 75 mm)
- ümmargused kleepsud
- kell
- kaamera (valikuline)
- üksikasjalikud kaardid kohalikust piirkonnast mõõtkavaga 1:50 000 (või veel täpsemad)
- (võimalusel) internetiühendusega arvutid ja printer
- piisavalt märkmikke ja kirjutusvahendeid kõigile OV-dele
- paberist laudlinad või suured paberid („Minu tule“ osa jaoks)
- värvipliatsid
- vanad ajakirjad (siluettportree jaoks)

7. Sõiduk

Hankige koolitusmooduli esimeseks päevaks sõiduk, millega transportida OV-sid ja koolitajaid talusse.

1. VESTLUS HOMMIKUKOHVI KÕRVALE – KOOLITUSMOODULI TUTVUSTAMINE

Tegevused

1. Sissejuhatus 3-päevasesse koolitusmoodulisse
2. Ajakava ja töömeetodite lühitutvustus
3. Lõpuürituse ja dokumenteerimise kokku leppimine
4. Ootused
5. Põhireeglid
6. Kokkuvõte

1. Sissejuhatus 3-päevasesse koolitusmoodulisse

Kui kõik on kogunenud puhkeruumi ja naudivad hommikukohvi, tutvustab koolitaja moodulit, mainides sealjuures, et see on välja arendatud osana maailmahariduse rahvusvahelisest projektist ning et tõenäoliselt viiakse see läbi mitmes riigis sarnaste OV-de rühmadega. Koolitaja võib küsida OV-delt, kas nad on varem osalenud mõnes rahvusvahelises projektis, kuidas nad on omavahel suhelnud jne.

2. Ajakava ja töömeetodite lühitutvustus

„Ajakava“ pabertahvli paberi abil tutvustab koolitaja selle 3-päevalise mooduli ajakava, rõhutades kõige enam esimest päeva. Koolitaja võib OV-dele jagada ka välja printitud ajakavad (see on koolitaja otsustada). Ta tutvustab mooduli otstarvet ja sisu ning rõhutab selle interaktiivset olemust ja ootust – OV-d peaksid sellest aktiivselt osa võtma, oma kogemusi jagama ja koolitusmooduli õnnestumisele kaasa aitama. Seejärel riputab koolitaja pabertahvli paberi „Ajakava“ seinale, et kasutada seda ka teise ja kolmanda päeva alguses.

3. Lõpuürituse ja dokumenteerimise kokku leppimine

Koolitaja tuleb OV-dele meelde lõpuüritust, kus neil avaneb võimalus näidata kõike, mis leiab aset koolitusmooduli raames – kogemused, arvamused, materjalid jne. Koolitaja teeb ettepaneku muuta lõpuüritus avatuks ka teistele, näiteks kutsuda sinna sõpru, pereliikmeid ja kogukonnas olulisi isikuid. See sõltub aga OV-de otsusest.

Koolitaja teeb OV-dele ettepaneku koolitusmoodulit dokumenteerida. Võimalusel valib rühm välja fotograafi, kellele antakse kaamera, ja reporteri, kelle ülesanne on kirjutada üles huvitavaid juhtumisi, nalju ja tsitaate, mida saaks

Arutelu, pabertahvli paber

30 min

Pabertahvli paberid: „Ajakava“, „Ootused“, „Põhireeglid“, jaotusmaterjalid (valikuline): „Ajakava“, kaamera

kasutada lõpuüritusel olenemata sellest, kas see on avalikkusele avatud või suletud.

4. Ootused

Koolitaja palub OV-del mõelda ühe minut vältel oma ootustele seoses õppetöökojaga (mis muutub mooduli käigus, mida nad võiksid kogeda). Kui aeg on läbi, palub koolitaja OV-del ootusi teistega jagada ja kirjutab ootused pabertahvli paberile pealkirjaga „Ootused“. Koolitaja püüab pidevalt leida sarnasusi, jagab ootused loogilistesse rühmadesse ning teeb neist kokkuvõtte, tuvastab nii kogu rühma kui üksikute OV-de ootused seoses mooduli eesmärgi ja ajakavaga, teavitab OV-sid, et koolitusmooduli kolmanda päeva lõpus kasutatakse üleskirjutatud ootusi mooduli tõhususe kontrollimiseks ja hindamiseks. Kui kõik (kes soovivad) on saanud oma ootusi väljendada, riputatakse pabertahvli paber „Ootused“ seinale.

5. Põhireeglid

Selleks, et luua rühmas turvaline ja toetav õhkkond, teeb koolitaja ettepaneku leppida kokku õppetöökoja põhireeglid. Koolitaja esitleb rühma põhilisi tööpõhimõtteid, mille ta on eelnevalt kirjutanud pabertahvli paberile „Põhireeglid“. Põhireeglite näiteid: me oleme täpsed – me alustame ja lõpetame harjutusi kokku lepitud ajal; me kasutame mobiiltelefone ainult pauside ajal; konfidentsiaalsus – kõik, mida siin öeldakse, jääb ainult meie vahele; austav suhtlemine jne.

Koolitaja küsib OV-delt, kas nad nõustuvad nende reeglitega ja kas nad soovivad veel mõne reegli lisada. Kui rühm reeglitega lõpuks nõustub, riputab koolitaja pabertahvli paberi „Põhireeglid“ seinale. OV-d võivad kirjutada sellele paberile nõustumise märgiks ka oma allkirja.

6. Kokkuvõte

Koolitaja võtab kokku 1. osa sisu ja juhatab OV-d klassiruumi.

>>> 2. MIDA TE TÄNA HOMMIKUL SÕITE, KUIDAS TE SIIA TULITE?

Tegevused

1. Esialgsed küsimused
2. Stiimulid – esimene komplekt
3. Kokkuvõte

Arutelu, rühmatöö

30 min.

Pabertahvli paberid, „mikrofon“ (pehme pall või mänguasi või oakott), suured klepppaberid, markerid

2.1. Esialgsed küsimused

Koolitaja küsib rühmalt „Mida te täna hommikusöögiks sõite?“ ja „Kuidas te täna hommikul siia tulite?“

Vastuste kogumine toimub „sõnaringide“ meetodiga – „mikrofoni“ (pehme pall või mänguasi või oakott) edasi andes vastavad OV-d lühidalt ja lihtsalt. Vastuste sisu ei ole järgnevas tegevuseks oluline ning koolitaja lihtsalt kuulab neid huviga. Ta ei kirjuta midagi üles ega kommenteeri vastuseid; ta ei julgusta rühma arutlema – kõneleb ainult see, kelle käes on parasjagu mikrofon.

2.2. Stiimulid – esimene komplekt

Kui OV-d on küsimustele vastanud, küsib koolitaja: „Mis viis teid selleni, et te valisite just selle hommikusöögi ja transpordivahendi?“ Selleks, et OV-d saaksid aru, mida neilt oodatakse, võib koolitaja tuua järgmise näite:

„Oletame näiteks, et te küsite minult, kus ma puhkamas käisin ja mis viis mind just selle puhkusekoha valikuni. Oletame, et ma käisin puhkamas Kreekas. Selle sihtkoha valikul mõjutasid mind turistipakettide soodsad hinnad, seda kohta külastanud sõbrad, hea kliima, võõraste kultuuride kohta õppimise rõõm...“

Lisameetodite sisse viimiseks palub koolitaja seekord moodustada OV-del kolmeliikmelised rühmad. Iga rühm saab suured klepppaberid ja

ühe markeri. Koolitaja palub OV-del viis minutit mõelda oma hommikusöögi ja liikumisviisi valiku stiimulitest ning seejärel tutvustada oma stiimuleid ka teistele oma rühma liikmetele. Nad peavad kirjutama kõik oma stiimulid klepppaberile ja näitama neid teistele.

Viie minuti möödudes esitlevad rühmade esindajad kogu klassile oma rühma stiimuleid. Iga esitluse lõpus tänab koolitaja neid, võtab klepppaberid ja kleebib need pabertahvli paberile „Minu valikut juhib ...“. Vastuseid kuulates ei hinda ega kommenteeri koolitaja neid. Küll aga võib ta vastuseid rühmitada, kui neid korratakse või kui need on omavahel seotud (nt puudutavad hinda, maitset, mugavust).

Sama meetodit – töö kolmeliikmelistes rühmades – kasutatakse koolitusmoodulis alati siis, kui OV-d arutleva oma otsuste tegemise stiimulite üle ja laiendavad neid (seoses tarbijavalikute ja oma aja veetmise otsustega).

2.3. Kokkuvõte

Koolitaja võtab stiimulid kokku ja annab teada, et kuna nad arutlevad nende üle järgmise päevade jooksul veel mitu korda, paneb ta need turvalisse kohta. Seejärel riputab ta pabertahvli paberi seinale.

Järgmise osa juurde asumiseks võib öelda: „Me peame saama autasu hommikuse tubli töö eest! Mis te arvate, kui läheks välja lõunat sööma?“

>>> 3. LÄHME LÖUNALE!

Tegevused

1. Sihtkoha tutvustus ja reisiplaani koostamiseks kasutatavad vahendid
2. Reisiplaani
3. Kõige mugavam reisimisviis
4. Talu tutvustamine
5. Lõuna

1. Sihtkoha tutvustus ja reisiplaani koostamiseks kasutatavad vahendid

Koolitaja ütleb rühmale lõunasöögi toimumiskohaks oleva mahetalu asukoha. Sissejuhatus reisiplaani (näide):

„Meil on piisavalt aega, et mõelda, kuidas talusse minna. Oletame, et teil on vähe raha. Kuidas te saaksite siiski lõunasöögile tulla? Uurime, mis võimalusi meil on.“

Koolitaja näitab kaartidel mahetalu asukohta ja selgitab mõõtkava (nt 10 cm kaardil tähistab 5 km tegelikkuses). Ta ütleb OV-dele, et nad võivad arvutitega vaadata busside ja rongide sõidugraafikuid ning otsida muud vajalikku teavet. Lisaks võivad nad andmed välja printida. Koolitaja soovib neil kasutada ka pöidlaküüdi veebisaite, jalgrataste laenutamise võimalust jne, kui need on kohalikus piirkonnas saadaval.

Selgitamise ajal kirjutab koolitaja kõige olulisemad asjad pabertahvli paberile „Kuidas jõuda lõunasöögile?“. talu [talunimi], mis asub [linna, küla vms. nimi]. Teil on teekonna läbimiseks kasutada pisut raha.

Me soovime leida kõige mugavaima transpordivahendi. Reis võib kesta kuni üks tund. Reisiplaani võib koostada kuni 30 minutit. Me lõpetame kell [kellaag]. Koolitaja palub moodustada 3–5-liikmelised rühmad ja koguneda laudade ümber. Rühmadele antakse kaardid, märkmepaberid ja kirjutusvahendid.

Koolitaja selgitab, et tegemist ei ole võistlusega ja lõpuks võivad nad oma variante kombineerida, et leida üheskoos parim transpordiviis. Rühmadel palutakse kirjutada oma ettepanekud ehk transpordivalikud suurtele klepppaberitele. Koolitaja annab teada, kui palju on ülesande tegemiseks aega, mille möödudes peaksid rühmad oma tulemusi teistega jagama.

2. Reisiplaani

Kokkulepitud ajal lõpetavad rühmad andmete kogumise ning esitlevad ja põhjendavad oma transpordivalikut. Näiteks: „Meie arvates on kõige parem sõita sinna ratastega, sest see on tasuta, me saame teekonda läbides sporti teha ja ilusat ilma nautida“ jne. Pärast iga ettekannet

 Arutelu, pabertahvli paber

 30 Min.

 Kohaliku piirkonna kaardid skaalas 1:50 000, arvuti(d), internet, printer; märkmikud; pliiatsid; suured klepppaberid; ümmargused kleepsud; markerid

kinnitatakse valikutega klepppaberid pabertahvli paberile „Me läheme sinna ...“. Kui OV-d lõpetavad valikute tutvustamise, pöörab koolitaja tähelepanu nendega kaasnevale energiakulule, küsides küsimusi nagu: mis tüüpi energiat kasutatakse meie liigutamiseks erinevate liikumisvahendite puhul? Kuidas see mõjutab transpordi hinda? Milline transpordiviis on odavam? Milline on kallis? Milline on mugavam?

3. Kõige mugavam reisimisviis

Üheskoos valitakse hääletamise teel välja parima reisimisviisi (odavam, lõbusaim, kiireim, mugavam). Hääletamine viiakse läbi järgmiselt: igaüks saab endale ümmarguse klepsu ja üheskoos minnakse pabertahvli paberi „Me läheme sinna ...“ juurde ning kleebitakse kleps oma valiku juurde. Pärast hääletamist loetakse klepsud kokku, et saada teada, mis on kõige parem moodus talu reisimiseks.

Koolitaja kiidab OV-sid uurimustöö puhul. Rühm võib kokku leppida väljasõidu kuupäeva. Või kui aeg on otsa saanud ja koolitaja on juba sõiduki hankinud, siis võib OV-dele selgitada, et kuigi on olemas paremaid valikuid, peame me ajapuuduse tõttu minema talu väikebussiga, ning kutsub OV-sid endaga kaasa.

4. Talu tutvustamine

Tallu saabudes tervitavad OV-sid talumajapidamise liikmed, kes tutvustavad neile nii talu ennast kui sealseid töid: talu suurus, talus töötavate inimeste arv, kasvatatavate loomade tõud ja arv, kellele ja kuidas talutooteid müüakse, kasutatavad masinad jne. OV-d võivad küsida ka küsimusi.

Koolitaja tuletab fotograafide ja reporterite meelde teha pilte ja märkmeid.

5. Lõuna

Lõunasöögi ajal selgitab toidu valmistanud inimene, mida ta on valmistanud, ja rõhutab eriti toidu koostisosi (hooajalised, oma ja kohalikud tooted). Lõunasöögi ajal julgustab koolitaja OV-sid rääkima – kas toit maitseb neile? Kui jah, siis miks? Miks mitte?

>>> 4. MIKS MA OLEN TALUNIK?

Tegevused

1. Lõunapaus – talumajapidamise liikmetega vestlemine
2. Talutööde juures abistamine

1. Lõunapaus – talumajapidamise liikmetega vestlemine

Pärast lõunasööki jäävad OV-d söögituppa või läheb välja („suitsule“). Nendega liituvad majapidamise liikmed. Koolitaja aitab kaasa vestlusele, mille eesmärk on lasta majapidamise liikmetel kirjeldada põhjuseid, miks on hea olla talunik ja mida tähendab see ametivalik neile isiklikult. Lisaks on vestluse eesmärk õigustada nende talupidamise meetodite (mahe) ja toodete

Ekskursioon

50 minutit

müümise valikut. Kui nad kasutavad küttepuid, võib vestlus keskenduda ka selle energiaallika valiku põhjustele (neil võib olla oma mets ning sel juhul ei pea nad küttepuid ostma).

2. Talutööde juures abistamine

Kui talus leidub sobivaid töid ja kui OV-d soovivad, võib enne talust lahkumist kulutada pisut aega talutööde juures abistamisega.

>>> 5. MIS MIND MINU ELUS JUHIB?

Tegevused

1. Täiendavad stiimulid
2. Avatud foorum jagamiseks, küsimusteks ja vastusteks
3. Päeva kokkuvõte

Ekskursiooni arutelu

15 min

Pabertahvli paber „Minu valikut juhib ...“, pabertahvli paber „Karjäärivalikut võib mõjutada ...“, markerid, suured klepppaberid

1. Täiendavad stiimulid

Klassiruumi naastes küsib koolitaja OV-delt, kas nad märkasid päeva jooksul muid stiimuleid, millest lähtuda toidu (näiteks mahetoit, kohalik toit) ja transpordivahendi valikul. Uued stiimulid kirjutatakse klepppaberitele ja lisatakse pabertahvli paberile „Minu valikut juhib ...“.

Seejärel tuleb koolitaja OV-dele meelde, et nad võiksid hakata kokku panema ka uut stiimulite komplekti, nimelt talunike poolt nimetatud karjäärivalikute stiimulitest koosnevat komplekti. Koolitaja julgustab OV-sid mõtlema välja karjäärivaliku tegemise stiimuleid (seoses isikliku aja juhtimisega, palgaga, mõjuga loodus- ja

sotsiaalkeskonnale, isikliku rahuloluga jne.). Ta kirjutab need klepppaberitele ja kleebib pabertahvli paberile „Karjäärivalikut võib mõjutada ...“. See etapp lõpeb siis, kui rühm ei suuda enam stiimuleid juurde mõelda.

2. Avatud foorum jagamiseks, küsimusteks ja vastusteks

Päeva lõpus teeb koolitaja kokkuvõtte päeva tegevustest ja palub OV-del jagada ülejäänud rühmaga oma mõtteid, ideid ja tundeid, küsida küsimusi ning valida välja päeva olulisimad mõtted.

>>> 6. ME KÕIK OLEME ÜHENDATUD

Tegevused

1. Vestlus hommikukohvi kõrvale – mida me täna seljas kanname?
2. Filmi „100% Cotton Made in India“ vaatamine
3. Mida me tundsume, kogesime, õppisime?
4. Mida me saame selle vastu teha?
5. Kas see puudutab ainult puuvilla?
6. Täiendavad stiimulid

Film, arutelu, stiimulite muutmine

30 min

4 pabertahvli paberit, „mikrofon“ (pehme pall või mänguasi või oakott), suured klepppaberid, markerid, arvuti, LCD-projektor, film „100% Cotton Made in India“ (inglise keeles) www.youtube.com

1. Vestlus hommikukohvi kõrvale – mida me täna seljas kanname?

Sarnaselt esimese päeva algusega, mil vesteldi hommikusöögist ja transpordivahenditest, algab ka teine päev koolitaja küsimustega rühmaliikmetel seljas olevate riiete kohta, riiete materjalidest ja kõigi nende materjalide omadustest. Kui arutelu käigus mainitakse puuvilla omadusi (õhku läbilaskev, mõnus kanda, lihtne hooldada jne), siis võib koolitaja kasutada võimalust ja paluda rühmal tulla vaatama üht filmi, milles paljastatakse puuvilla omadusi, mida tähelepanematu silm ei märka.

2. Filmi „100% Cotton Made in India“ vaatamine

Rühm läheb klassiruumi ja vaatab dokumentaalfilmi „100% Cotton Made in India“ (30 minutit). Filmi sisu: puuvill on meie tekstiilide põhiline materjal, eriti naha lähedal kantavates tekstiilides. Puuvilla tootmiseks kasutatakse tohututes kogustes pestitsiidide, sealhulgas mürke, mida kasutatakse ka keemiarelvadena. Kuigi paljud neist pestitsiididest on teistes riikides keelatud, kasutatakse neid Indias endiselt laialdaselt. Sajad talunikud, kes on jäänud lõksu ohtlikku võlgade ringi, on teinud enesetapu, juues pestitsiide. Veelgi rohkem inimesi sureb pihustamise hooajal kasutatavate mürkide tõttu või mürkidega saastunud puuvilla töötlemise käigus. Mürgi jäägid jõuavad ka Euroopa tarbijateni ning sisenevad naha kaudu meie kehasse. Ainuke lahendus on mahepuuvill!

Filmi „100% Cotton Made in India“ (inglise keeles) saab vaadata YouTube'i või CultureUnplugged.com veebisaidilt. Viimati nimetatud veebisait sisaldab paljusid teisigi dokumentaalfilme, mis käsitlevad laastavaid tagajärgi, mis tulenevad korporatsioonide püüdlustest suurendada oma kasumit lõunapoolkera riikide inimeste ja keskkonna arvelt ning põhjapoolkera riikide tarbijate valikutega kaasnevaid mõjusid. Sõltuvalt saadaolevast keelevalikust kujutavad ka need teised filmid mõju, mis kaasneb meie tarbimisustritega keskkonnale ning teiste riikide inimeste elu- ja töötingimustele.

3. Mida me tundsume, kogesime, õppisime? Milles seisneb probleem?

Pärast filmi vaatamist küsib koolitaja järgmisi küsimusi:

A. Kuidas te end filmi vaatamise ajal tundsite? Mida te teada saite?

B. Mis oli kõige šokeerivam? Milles seisneb probleem? Ilmsiks hakkavad muutuma OV-de emotsionaalsed päästikud (mõju minu tervisele, lõunapoolkera riikides elavatele vaestele inimestele kaasa tundmine, keskkonnast hoolimine ja viha korporatsioonide käitumise vastu).

C. Kes on veel asjaosalised? Kuidas? Koolitaja aitab tuvastada huvirühmi ja nende rolli tootmis- ja tarbimisahelas: lõunapoolkeral elavad inimesed, loodus, meie, korporatsioonid, loomad jne. Koolitaja tuletab OV-dele meelde, et hoolimata geograafilisest kaugusest oleme me kõik ühendatud – põhjapoolkera riikide inimesed

¹ Filmi „100% Cotton Made in India“ (inglise keeles) saab vaadata YouTube'i või CultureUnplugged.com veebisaidilt. Viimati nimetatud veebisait sisaldab paljusid teisigi dokumentaalfilme, mis käsitlevad laastavaid tagajärgi, mis tulenevad korporatsioonide püüdlustest suurendada oma kasumit lõunapoolkera riikide inimeste ja keskkonna arvelt ning põhjapoolkera riikide tarbijate valikutega kaasnevaid mõjusid. Sõltuvalt saadaolevast keelevalikust kujutavad ka need teised filmid mõju, mis kaasneb meie tarbimisustritega keskkonnale ning teiste riikide inimeste elu- ja töötingimustele.

ja nende tarbimisvalikud (mida me ostame, nt mitterahvast puuvillast riideid, odavaid riideid, mille puhul on ilmselge, et nende tootjad ei saa õiglast töötasu) mõjutavad lõunapoolkera riikides elavate inimeste töö- ja elamistingimusi.

D. Mis on selle tagajärjed? Miks? Mil viisil? Koolitaja aitab tuvastada mõjusid erinevatele huvirühmadele.

Vestluse ajal kirjutab koolitaja OV-de poolt nimetatavad tootmis- ja tarbimisahela põhiprobleemid ja huvirühmad pabertahvli paberile „Indias pärit puuvill – milles seisneb probleem?“.

4. Mida me saame selle vastu teha?

Koolitaja palub OV-del moodustada kolmeliikmelised rühmad ning arutleda ja tuvastada 10 minuti jooksul kolm moodust, kuidas nemad tarbijatena saaksid probleemi vähendada. Seejärel kirjutab iga rühm oma ettepanekud klepppaberile ja tutvustab neid kogu klassile.

Koolitaja kleebib vastustega klepppaberid pabertahvli paberile „Mida saame meie tarbijatena teha?“ Võimalikud vastused:

- Ei osta puuvillast valmistatud riideid. (Koolitaja küsib: „Kas on olemas puuvilla, mida tohiks osta?“).
- Ostame ainult mahepuuvillast valmistatud riideid.
- Ei osta Indias valmistatud riideid. (Koolitaja küsib: „Mis te arvate, kas sellised töötingimused on ainult Indias? Kes õigupoolest määrab töötingimused?“ (rahvusvahelised korporatsioonid)).
- Ostame vähem riideid (koolitaja küsib: „Kas te vajate tõesti kõiki riideid, mis teil kapis on?“).
- Peseme uusi riideid korralikult.

Arutelu võib jätkata veel ühe küsimusega: „Kuidas me saame riideid ostes aru, kui midagi on valesti?“

Koolitaja suunab rühma arusaamisele, et kaugetes riikides valmistatud riie madal hind tähendab seda, et puuvilla kasvatajad, tekstiilitöötajad ja edasimüüjad ei saanud õiglast palka. Madala hinnaga ei ole võimalik katta keskkonakahju parandamise kulusid (mürgitatud pinnas, transpordi mõju kliimale), tervishoiusüsteemi kulusid jne.

5. Kas see puudutab ainult puuvilla?

Kui OV-del saavad otsa vastused, mida me saame puuvilla osas teha ja kuidas ära tunda, et midagi on valesti, küsib koolitaja: „Kuid kas see puudutab ainult puuvilla?“

OV-sid julgustatakse ära tunda, et midagi on valesti kõigi toodetega, mida toodetakse kaugetes maades ja müüakse meile madalate hindadega: ohvriteks on halvasti tasustatud inimesed või keskkond. Korporatsioonid teenivad kasumit. Meie tarbijatena saame ainult näiliselt kasu, sest keskkonnamõjud puudutavad meid kõiki (kuna selle üle arutletakse hiljem, ei käsitle me praegu keskkonnamõju väga üksikasjalikult). Koolitaja lõpetab küsimuste ringi, küsides: „Kuidas seda ahelat säilitatakse? Mis seda töös hoiab?“ Sellele küsimusele antavatest vastustest peaks ilmnema tõsiasi, et kui inimesed ei osta, siis ei teeni korporatsioonid kasumit ja ahel kukub kokku.

(Tõenäoliselt järgneb sellele küsimus, mis juhtub India talunikuga, kui ta kaotab isegi oma väikese töötasu. Selgitus: paljude lõunapoolkera riikide põllumajandussüsteemid on hävitatud, sest põllumaad ei kasutata toidu ja tehniliste kultuuride tootmiseks kogustes, mida vajatakse kohalike kogukondade vajaduste rahuldamiseks, vaid monokultuuride liigseks tootmiseks (puuvill, kohv, palmid jne). Lahenduseks on naasta traditsionaalsete kasvatusviiside juurde, rahuldades eelkõige toiduvajadusi. Kasvatada võib ka tehnilisi kultuure, kuid mitte kogustes, mis takistavad toidutootmist.)

6. Täiendavad stiimulid

Arutelu lõpus julgustab koolitaja OV-sid tuvastama täiendavaid (tarbijate) stiimuleid, mida saaks lisada nende eelnevalt koostatud stiimulite komplektile. Arutelust tulenenud stiimulite näiteid:

- Ostes rahuldame ainult oma tegelikke vajadusi (mitte konsumerismi toetamine).
- Sooritame oste, mis ei soodusta halbu töö- ja elamistingimusi.
- Sooritame oste, mis ei soodusta keskkonna saastamist.
- Koolitaja lisab uued stiimulid, millega kõik nõustuvad, pabertahvli paberile „Minu valikut juhivad ...“.

Koolitaja kiidab OV-sid uute kvaliteetsete stiimulite leidmise üle ja kutsub neid pausi nautima.

>>> 7. ATMOSFÄÄR SEOB MEID KÕIKI

Tegevused

1. Meie maailm on imeline
2. Inimese areng ja energia kasutamine
3. Probleemid paradiisis – globaalne soojenemine
4. Kliimamuutuse tagajärjed
5. Mida me tundsume, kogesime, õppisime?
6. Kas me saame midagi teha?

Koolitusmooduli järgmises osas käsitletakse kliimamuutust, mis on veel üks globaalsete seoste näide. Selle osa sõnum on see, et kõik planeedi Maa elusolendid on omavahel seotud, sest nad sõltuvad atmosfäärist ja globaalsest kliimasüsteemist ning omakorda ka mõjutavad neid. Selle osa läbiviimiseks peab olema tuttav inimeste poolt põhjustatud kliimamuutuse probleemiga. Seega võib seda osa läbi viia koolitaja või välisekspert, näiteks keskkonnavalase mittetulundusühingu esindaja, kes töötab kliimamuutuse valdkonnas.

1.–4. Ettekanne

See osa toimub ettekande vormis (video, Power-Pointi esitus), mis peaks olema võimalikult interaktiivne – OV-del peab olema võimalik selle käigus näidata oma teadmisi, väljendada muresid, välja pakkuda lahendusi jne.

Järgmised esitluselemendid on vaid soovituslikud ning sõltuvalt ettekande pidajale võib neid muuta või kohendada.

Käsitletakse järgmisi teemasid:

- 1. Meie maailm on imeline
- 2. Inimese areng ja energia kasutamine
- 3. Probleemid paradiisis – globaalne soojenemine
- 4. Kliimamuutuse tagajärjed

5. Mida me tundsume, kogesime, õppisime?

Pärast ettekannet julgustab koolitaja OV-sid jagama teistega oma mõtteid, kogemusi ja tundeid seoses energia ja kliimamuutusega. Küsimused: milles siis seisneb probleem? Mis tundeid see teie tekitab? Mida te teada saite? Mis oli kõige šokeerivam? Kuidas me probleemi panustame? Kas meie teod mõjutavad kedagi teist? Mil viisil?

Ettekanne video ja piltidega

105 min

Pabertahvli paber „Minu valikut juhhib...“, internetiühendusega arvuti, LCD-projektor, pult

Lõpuks peaks rühm nõustuma, et vaja on midagi ette võtta.

6. Kas me saame midagi teha? Küsimus:

„Rahvusvahelise kliimakokkuleppe väljakutse jääb selgelt meie võimete piiridest väljapoole. Siiski saab iga üksikisik aidata kaasa kliimamuutuse leevendamisele. Kuidas?“

OV-sid julgustatakse välja pakkuma strateegiaid, millega vähendada energiatarvet ja aidata kaasa kliimamuutuse ennetamisele. Lisaks ilmsematele võimalustele vastutustundliku (nt vähem süsihappegaasiheiteid tekitava) tarbimise läbi, tuleks tähelepanu pöörata ka aktiivsete kodanike tähtsusele (kohalike ja riiklike poliitikate mõjutamine).

7. Täiendavad stiimulid

Võimalikke tegevusi käsitleva arutelu lõpus palutakse rühmal taaskord naasta nende (tarbimis-)valikuid juhtivate stiimulite juurde ja nimetada täiendavaid stiimuleid, mis ilmnesid kliimamuutuse ettekande käigus. Uued stiimulid lisatakse pabertahvli paberile „Minu valikut juhhib...“.

Võimalikud uued stiimulid:

energiatõhusus (vähema energia tarbimine / energia säästmine);
transpordi minimeerimine (auto- ja lennutransport);

keskkonna saastamise vältimine;

loomade ohustamise vältimine;

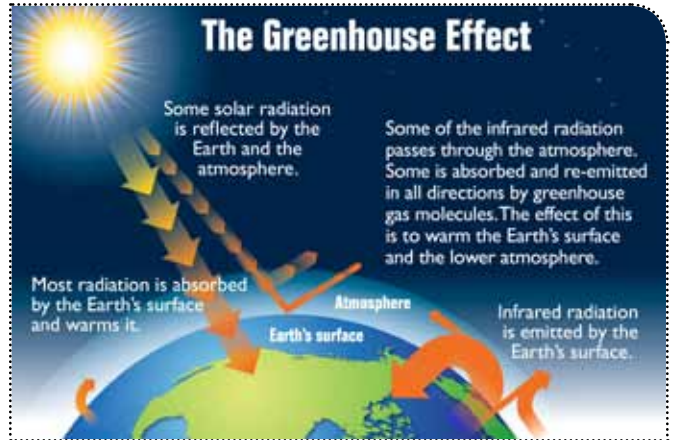
tulevaste põlvkondade heaolu ohustamise vältimine jne.

Sessiooni lõpus õnnitleb koolitaja rühma suurepärase töö eest ja kutsub nad väljateenitud lõunale.

The Plastic Greenhouse, Pat Dalton: www.flickr.com/photos/27518426@N03

Earth's greenhouse effect (US EPA, 2012) by US EPA - „The Greenhouse Effect“ in: „Introduction,“ in: US EPA (December 2012), Climate Change Indicators in the United States, 2nd edition, Washington, DC, USA: US EPA, <http://www.epa.gov/climatechange/science/indicators/download.html>, p.3. EPA 430-R-12-004.. Licensed under Public Domain via Wikimedia Commons - [http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Earth%27s_greenhouse_effect_\(US_EPA,_2012\).png#mediaviewer/File:Earth%27s_greenhouse_effect_\(US_EPA,_2012\).png](http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Earth%27s_greenhouse_effect_(US_EPA,_2012).png#mediaviewer/File:Earth%27s_greenhouse_effect_(US_EPA,_2012).png)

Slaidid

1.Meie maailm on imeline

Ettekannet võib alustada David Attenborough'i videoga „What a wonderful world“: [youtube.com.watch?v=B8WHKRzkCOY](https://www.youtube.com/watch?v=B8WHKRzkCOY)

Päike ja planeet Maa

Pärast video vaatamist OV-dele esitatavad küsimused: Mis teeb meie maailma nii imeliseks? (mitmekesisus)
Miks on elu planeedil Maa nii mitmekesine ja kuidas mitmekesisus arenes? (kohastumine erinevatele oludele)
Vaatomata elu mitmekesisusele on enamikul elusolenditel sarnased põhivajadused. Millised? (toit, vesi, hapnik, soodne kliima)

Mis tekitab Maal soodsa kliima? (atmosfäär, kasvuhooneefekt)

Atmosfäär – tekk, mis teeb elu Maal võimalikuks, kaitseb seda päikese eest, takistab äärmuslike temperatuurierinevuste tekkimist päeva ja öö vahel ning säilitab eluks sobilikku temperatuuri.

Kasvuhoone

Atmosfääri kaitse elule Maal sarnaneb kasvuhoone kaitsvale rollile. Kilekatted lasevad päeval päikesekiirte kasvuhoone sisemust soojendada ning öösel hoiavad soojust selle sees ega lase temperatuuril langeda. Planeedi tasandil pakuvad kaitsvat toimet atmosfääris olevad kasvuhoonegaasid. Kõige olulisem neist on CO₂ (süsihappegaas).

Seega on kasvuhooneefekt elu jaoks Maal hädavajalik. Kuid viimasel ajal on kasvuhooneefektil halb kuulsus.

Küsimus OV-dele:

Miks on kasvuhooneefekt tähelepanu äratanud? Mis on valesti? (kliimamuutus – atmosfääris olevate kasvuhoonegaaside hulga suurenemine fossiilkütuste põletamise tõttu, globaalse temperatuuri tõusmine)

Sageli mainitakse globaalset soojenemist, kuid kuidas te teate, kui palju on globaalne temperatuur tegelikult viimase 100 aastaga tõusnud? (tavaliselt pakuvad OV-d umbes 5–10 °C)

Õige vastus: 0,8 °C viimasel sajandil. Me küsime endilt: kas see ongi kõik? Miks tekitatakse nii palju kära sellise tillukese temperatuurimuutuse tõttu?

Ja ometigi selgitame me välja, et selline väike muutus tekitab palju probleeme. Kuid esmalt uurime selle probleemi põhjust. Reisime mõtetes tööstusajastueelsesesse perioodi, mil inimõju looduslikele süsteemidele oli kaduvväike või kaugel looduslike süsteemide kande võime ületamisest.

„52 8134 Hoentrop 2012-09-16“ by Tenderlok - Own work. Licensed under the GFDL via Wikimedia Commons - http://commons.wikimedia.org/wiki/File:52_8134_Hoentrop_2012-09-16.jpg#mediaviewer/File:52_8134_Hoentrop_2012-09-16.jpg

„Air Berlin B737-700 Dreamliner D-ABBN“ von Arcturus - Eigenes Werk. Lizenziert unter CC BY-SA 3.0 über Wikimedia Commons - http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Air_Berlin_B737-700_Dreamliner_D-ABBN.jpg#mediaviewer/File:Air_Berlin_B737-700_Dreamliner_D-ABBN.jpg

Slaidid

2. Inimese areng ja energia kasutamine

Pildid toidu tootmisest, transpordimeetoditest, kaupade tootmisest, ehitised tööstusajastueelsetest aegadest (näiteks keskajast)

Milline oli elu tööstusajastueelsel ajal?

Arutelu OV-dega: mida inimesed tol ajal sõid (kohalikult toodetud toitu), kuidas nad reisisid (jalgsi, hobusega), kuidas nad muutsid oma ehitised soojaks (puit, süsi – kohalikud energiaallikad). Tol ajal ei ületanud populatsiooni ressursside tarbimise ja jäätmete tekitamise tase kohaliku loodust säästvat tootmist ja isepuhastusvõimet.

Aururong, vanad autod

Ning siis tuli suur muutus – aurumootori leiutamine. Võimalikuks muutus inimeste ja asjade pikamaa-transport. Nõudlus energia järele hakkas kasvama.

Järgmiste kümnendite jooksul kasvas nõudlus energia järele plahvatuslikult, sest leitudati sisepõlemismootor ja reaktiivmootor. Reisimine muutus lihtsaks; transporditeenuste hind oli odava nafta tõttu madal.

Traktor põllul

Mehhaniseerimise tõttu kasvas põllumajandussektori tootlikkus. Suuremates kogustes ja odavamalt toidu kättesaadavaks muutumine viis inimpopulatsiooni kasvuni.

Elektrimastid, pimedas valgustatud maja

Nüüd on energia lihtsasti kättesaadav.

Kodu soojustamiseks piisab elektrilülitil vajutamisest. Tootmisprotsesse automatiseeritakse.

Tagajärg: põhjapoolkeral elavate inimeste elatustase on viimasel sajandil märgatavalt paranenud. Kuid selleks edasiminekuks kulus tohutult koguses energiat.

1950-ndatel ja 1960-ndatel tundus, et elatustaseme tõusul ei ole piire. Tulevaste põlvkondade välja-vaated paistsid suurepäraseks.

Gelsenkirchen, GER 2010: Guy Gorer [www.flickr.com/photos/derguy]

Rain in the woods at Checkendon: Scott Wylie [www.flickr.com/photos/scotbot/]

Slaidid

Pilte CO₂ allikatest, nt tehase korsten, liiklusummik, millel on ülespoole suunatud punane nool

Pilt CO₂ vähendamisest, nt mets, millel on allapoole suunatud roheline nool

Graafik, mis kujutab CO₂ emissioonide suurenemist (nt 1960–2012)

3. Probleemid paradiisis – globaalne soojenemine

Siis algasid probleemid, mis tulenesid keskkonnamõjudest (saaste) ja piiratud energiaallikast, tänu millele sai toimuda tööstusrevolutsioon.

Küsimus: mis on need energiaallikad? (nafta, gaas ja süsi)

Naftat ja gaasi nimetatakse fossiilkütusteks, sest nad moodustuvad maasse mattunud surnud organismide pikaajaliste protsesside tulemusena. Nad sisaldavad väga palju süsinikku, mis vabaneb põlemise käigus.

Küsimus: miks on fossiilkütused problemaatilised?

(Fossiilkütustega kaasnev kõige ilmsem probleem on see, et neid on Maal piiratud koguses. See tähendab, et kui me ei lõpeta nende kasutamist, siis kunagi tulevikus saavad fossiilkütused otsa.)

Küsimus: mis te arvate, kas fossiilkütuste piiratud kogus on kõige suurem probleem? (Maal on nii tohutult naftavarusid, et mitte keegi meist ei ela nii kaua, et näeks nende otsa saamist.)

Küsimus: mis siis on see fossiilkütustega seotud probleem, mille pärast me tõesti peaksime muretsema? (see on globaalse soojenemise ja kliimamuutuse probleem. Nafta ja söe põletamise käigus eraldub kasvuhoonegaase (eelkõige CO₂), mis kuhjuvad Maa atmosfääris ja toimivad liigselt kaitsva kasvuhoonena, tõstes atmosfääri temperatuuri ja põhjustades kliimamuutust.

Teaduslikud arvutused näitavad, et kui me kulutaksime ära kogu meie planeedil oleva nafta, siis oleks kliimamuutus nii tõsine, et inimkond hävitab Maal olevad soodsad elutingimused. Jätkates samamoodi nagu praegu, rääkimata fossiilkütuste kasutamise suurendamisest, pühib inimkond oma tsivilisatsiooni meie planeedilt minema. Kahjuks ähvardab kliimamuutus ka paljude teiste liikide eluspüsimist, kuigi nemad ei põhjusta globaalset soojenemist. Me kanname tulevaste põlvkondade ja teiste liikide ees vastutust säilitada oma planeeti seisukorras, mis tagab neile vähemalt sama elukvaliteedi, mida nautime meie praegu.)

Küsimus: kas inimeste ellujäämine planeedil Maa on siis lootusetu?

(Kasvuhoonegaasid, mis eralduvad fossiilkütuste põletamisel, kuhjuvad atmosfääris, kuid nende kontsentratsiooni on võimalik vähendada. Nimelt suudavad metsad siduda atmosfääris olevat CO₂ ja muuta selle hapnikuks. Metsad on meie planeedi kopsud, mis takistavad järsku kliimamuutust.

Kuid kahjuks on kliimasüsteemiga üks probleem: see kuulub meie planeedi kõigile elanikele. Inimkond tervikuna peaks kokku leppima meetodid, millega vähendada fossiilkütuste tarbimist ja säilitada metsi. Kuna nafta on tööstuslikku arengut ja mugavat elustiili hoidev jõud, ei taha mitte keegi selle kasutamisest loobuda. Sama lugu on metsade kasutamisega.

Rahvusvahelisi kokkuleppeid on globaalsel tasandil keeruline saavutada.

Viimastel kümnenditel ületasid kasvuhoonegaaside emissioonid oluliselt metsade neeldumisvõime ning nende kontsentratsioon atmosfääris pidevalt kasvab.

Meie kliima ja kasvuhooneefekti hoidmine piirides, kus see on eluks Maal kasulik, on meie tsivilisatsiooni üks keerulisemaid ülesandeid.)

Heat, Drought, SA: Benjamin Jakabek [www.flickr.com/photos/brj_bringin_the_shit_up_in_here_bitches/]

Aral Sea Ship Cemetery XI: kvitlauk [www.flickr.com/photos/kvitlauk]

Maldives UnderWater Cabinet Meeting, Dr. Ibrahim Didi, Minister of Fisheries and Agriculture: Divers Association of Maldives [www.flickr.com/photos/diversmv/]

where is the road?: Thomas Kamann [www.flickr.com/photos/ktommy/]

Slaidid

4. Kliimamuutuse tagajärjed

Näiteid kliimamuutuse tagajärgedest: nii kaugeid (nt Arktika liustikud) kui kohalikke (nt üleujutused): liustike sulamine, loomade elupaikade kadumine, looma- ja taimeliikide väljasuuremine, meretaseme tõus ja madalate korallsaarte (nt Maldiivid) kadumine, äärmuslike ilmastikunähtuste sagedasemine (üleujutused, põuad, orkaanid), toiduhindade tõus

Küsimus: kui suur on kliimamuutuse leevendamise ülesanne? Millises ulatuses tuleks vähendada energiatarvet ja kasvuhoonegaaside emissioone, et vältida katastroofilisi tagajärgi? (Võite ette kujutada, et elustiilide suurte erinevuste tõttu soodustavad riigid kliimamuutust erineval määral. Keskmised globaalsed kasvuhoonegaaside emissioonid ületavad kliimasüsteemi kande võimet teguri 2 võrra. Kliimamuutuse peatamiseks peab inimkond vähendama emissioone poole võrra. See on keeruline ülesanne. Veelgi keerulisemaks muudab selle asjaolu, et arenenud tööstusriigid peaksid vähendama energiatarvet ja CO₂ emissioone palju enam – näiteks Euroopa umbes 5 korda. Seda eesmärki ei ole võimalik saavutada kergelt ega kiiresti.)

>>> 8. MIDAGI TULEB ETTE VÕTTA!

Tegevused

1. Rühmaarutlus: mida saame meie üksikisikutena teha
2. Keskkonnasõbralike ametite tutvustamine

1. samm:

Koolitaja arutleb OV-dega kolme moodust, kuidas vähendada probleeme, mille kohta nad teada said (sotsiaalne ebaõiglus, ärakasutamine, reostus, kliimamuutus):

- vastutustundlike tarbijatena
- aktiivsete kodanikena

(Kui loengut „Atmosfäär seob meid kõiki“ peab külalisekspert, siis võib ka tema arutelus osaleda.)

Koolitaja palub OV-del moodustada kolmeliikmelised rühmad. 10 minuti jooksul arutlevad nad omavahel ja tuvastavad kolm moodust, mis võimaldavad neil üksikisikutena (tarbijate ja aktiivsete kodanikena) probleeme vähendada. Nad kirjutavad oma ettepanekud klepppaberile ja näitavad neid ülejäänud rühmale.

Sel ajal, kui OV-d arutlevad, käib koolitaja (ja külalisekspert) nende sead ringi, julgustades neid vestlema ja tuletades neile meelde loengus käsitletud probleeme.

10 minuti pärast tutvustavad rühmad oma ettepanekuid koolitajale. Ta kleebib nende klepppaberid pabertahvli paberile „Mida saame meie teha?“. Pärast esitlusi jagab koolitaja ettepanekud rühmadesse (nt transport, toit, elekter, ehitised, osalemine valimistes, kohalikus kogukonnas kaasa tegemine jne) ning õnnitleb OV-sid tegutsemisvõimaluste tuvastamise puhul.

2. samm:

Pärast vastutustundlike tarbijate ja aktiivsete kodanikena käitumise viiside kokkuvõtte tegemist tutvustab koolitaja veel ühte võimalust, kuidas meie üksikisikutena saame vähendada ökoloogilist jalajälge: endale haridusteed või

Arutelu, rühmatöö, esitlus

60 min.

Pabertahvli paber, suured klepppaberid, markerid, internetiühendusega arvuti, LCD-projektor, pult

ametit valides on meil võimalus eelistada niinimetatud rohetöökohti. Need on rohemajanduse ametid, mis parandavad heaolu, vähendades samal ajal märkimisväärselt ebasoodsaid mõjusid keskkonnale ja loodusvaradele (toorenergia, vesi, viljakas pinnas jne). Mõningaid näited ebasoodsatest keskkonnamõjudest, mida vähendavad rohetöökohad: ainete vabastamine õhku, vette ja pinnasesse, jäätmed, vähenenud bioloogiline mitmekesisus ja ohud elupaikadele ning heli- ja valgusreostus. Kui me koondame oma isikliku energia rohetöökohtadele, vähendame me oma ökoloogilist jalajälge ning samal ajal võimaldame keskkonnasõbralike toodete ja teenustega ka teistel tarbijatel sama teha.

Koolitaja tutvustab rohetöökohti konkreetses valdkondades:

- mahepõllumundus;
- säästev turism;
- säästev ehitamine;
- säästev transport;
- taastuvenergia;
- jäätmekäitlus jne.

Koolitaja võib otsida näiteid ettevõtetest – headest tavadest, mis aitavad illustreerida nende valdkondade rohetöökohti.

Pärast esitlust vestleb koolitaja OV-dega nende huvidest, hobidest, karjäärivalikutest ja hoiakutest rohetöökohtade suhtes ning annab teada, et see on koolitusmooduli kolmanda päeva teema. Vestluse ajal lisab koolitaja OV-de poolt välja pakutud aja veetmise (nii vaba kui tööaja) rohelisi valikuid pabertahvli paberile „Mida saame meie teha?“.

>>> 9. MIS ON MEIE STIIMULITES UUT?

Tegevused

1. Stiimulite muutmine
2. Avatud foorum jagamiseks, küsimusteks ja vastusteks

Stiimulite muutmine, avatud foorum

30 min

Pabertahvli paber „Minu valikut juhib ...“, pabertahvli paber „Mida me saame selle vastu teha?“, markerid, suured klepppaberid

1. Stiimulite muutmine

Üksikisiku energiatarbe ja ökoloogilise jalajälje vähendamise arutelu lõpus küsib koolitaja OV-delt, kas kõik, mida nad kuulsid ja millest rääkisid, võib mõjutada nende eluviisi või pabertahvli paberile „Minu valikut juhib...“ kirjutatud stiimulite valikut. Rühm nimetab täiendavaid (tarbimis-)stiimuleid, mida võiks lisada juba olemasolevate stiimulite hulka (kui nad seda survet avaldamata teha soovivad). Arutelust peaksid tulenema järgmised stiimulid:

- Võimalikult vähese energia tarbimine / energia säästmine.
- Transpordi minimeerimine (auto- ja lennutransport).
- Kohalikult ja mahedalt kasvatatud toit jne. Rühma poolt heaks kiidetud stiimulid kirjutatakse pabertahvli paberile „Minu valikut juhib ...“.

2. Avatud foorum jagamiseks, küsimusteks ja vastusteks

Kui kõik ettepanekud on tehtud, õnnitleb koolitaja rühma tubli töö puhul ja kutsub OV-sid päeva lõpuks jagama oma tundeid, mõtteid, ideid ja

küsimusi. Koolitaja küsib järgmisi küsimusi ja palub OV-del neile vastata.

- Mida te täna tundsite?
- Kas te saite midagi uut teada?
- Mida te endaga siit koju kaasa võtate?
- Kas te sooviksite midagi küsida või rühmaga jagada?

Enne kui OV-d lahkuvad, annab koolitaja teada, et koolitusmooduli kolmas päev on pühendatud nende enda tegutsemisele. Ta küsib osalejatelt, kas nad on nõus tutvustama koolitusmoodulit avaliku ürituse käigus ja kutsuma sinna ka külalisi – sõpru, pereliikmeid, ajakirjanikke, VIP-e jne. Kui rühm on avaliku üritusega nõus, annab koolitaja teavet ürituse kohta ja aja kohta, et OV-d saaksid oma sõpru ja pereliikmeid üritusele kutsuda. Lisaks küsib koolitaja rühma nõusolekut kutsuda sinna ka kohaliku meedia esindajaid ja VIP-e kohalikust kogukonnast (linnapea, kuulsused jne). Lõpuürituse eesmärk on tõsta pühendumist.

>>> 10. HOMMIKUKOHV PAUL POTTSIGA

1. Paul Pottsi Britain's Got Talent 2009
esinemise video vaatamine

2. Paul Pottsi fenomeni arutlemine

1. Video vaatamine

Hommiikul kohvi juues kutsub koolitaja OV-sid vaatama ühe 2009. aasta Britain's Got Talent saate võitja esinemist. Video on kättesaadav järgmise veebilingi alt: <https://search.yahoo.com/search?fr=spigot-nt-&ei=utf-&ilc=12&type=0&p=paul%20potts> Enne video vaatamist võib koolitaja rühmalt küsida, kas nad teavad seda saadet ja mida nad sellest arvavad, kas nad mäletavad mõnda sarnase kohaliku saate osalejaid jne. Vajadusel (kui mõni OV ei oska inglise keelt) tõlgib koolitaja videos olevad dialoogid neile ära.

Enne video vaatamist võib koolitaja rühmalt küsida, kas nad teavad seda saadet ja mida nad sellest arvavad, kas nad mäletavad mõnda sarnase kohaliku saate osalejaid jne. Vajadusel (kui mõni OV ei oska inglise keelt) tõlgib koolitaja videos olevad dialoogid neile ära.

2. Paul Pottsi fenomeni arutlemine

Kõigepealt julgustab koolitaja OV-sid nähtut kirjeldama, küsides järgmisi küsimusi: mis ametit pidas Paul võistlusesse astumise ajal? Mis oli tema unistus? Kas ta oli enesekindel inimene? Kuidas reageeris publik ja žürii tema esinemisele? Mis oli selle tulemus? Mida me tegelikult nägime? (Meest, kellel oli madalalt tasustatud

Arutelu, rühmatöö, esitlus

60 min

Internetiühendusega arvuti,
LCD-projektor

töökoht ja vähe enesekindlust ning kes oli juba aastakümneid soovinud publiku ees ooperit laulda ja otsustas ühel hetkel näidata oma kirge avalikkusele, hoolimata tagajärgedest. Publik ja žürii tundsid seda kirge ja reageerisid sellele. Edu on võimalik, isegi kui see ei näinud alguses niimoodi välja. Sisemine jõud, soov, missioon, elu mõte...)

Koolitaja jätkab järgmiste küsimustega:

- Mis tundeid see teie tekitas? Mida te kogesite? (Kananahk, pisarad...)

- Mis oli Pauli edu võti? Mis kutsus esile žürii ja publiku reaktsiooni? (Pauli sisemine tuli.)

- Mis te arvate, kas kõigil inimestel on oma sisemine tuli? (Sisemine tuli – energia, rõõm, anne, oskused...) Pärast vestlust kutsub koolitaja OV-d klassiruumi, mis on muudetud kohvikuks. See edastab sõnumit: „Ainuke tõeline koht, kus on võimalik seltskondlikult lobiseda, on kohvik.“ Jätkame vestlust kohvikus!

>>> 11. MINU TULI

Tegevused:

1. Maailmakohvik

Vaja läheb eelmiste osade pabertahvli pabereid „Minu valikut juhhib ...“ ja „Mida saame meie teha?“.

Ettevalmistus

Enne alustamist muutke klassiruum „kohvikuks“. Asetage sinna iga nelja OV kohta üks laud. Katke laud paberist laudlinadega või suurte paberilehtedega, millele OV-d saavad kirjutada. Kaunistage laud vaaside või sarnaste kohvikute sisseseadega.

Maailmakohvik

60 min

Paberist laudlinad (või suured paberid),
vaasid, pliatsid, suured klepppaberid,
markerid, pabertahvli paberid

Maailmakohvik – minu tuli

Koolitaja palub OV-del moodustada neljaliikmelised rühmad ja istuda kohvikulaudade taha. Ta selgitab neile maailmakohviku reegleid (kolm ringi, laudade vahetamine, võõrustaja, üles kirjutamine).

Maailmakohvik toimub kolmes ringis (OV-d vahetavad kaks korda laudu) või kolme küsimusega. Iga küsimuse järel on igal kohvikulaual 15 minutit vestlemisaega (või vähem, kui

vestlus lõpeb varem). Selle möödudes jääb igast lauast üks OV (võõrustaja) lauda, kuid teised liiguvad järgmiste laudade taha.

Maailmakohviku eesmärk on luua ideid, kuidas käsitlevad teadmistega ja noorusliku energiaga varustatud OV-d tänapäeva maailma probleeme nagu energia säästmine ja kliimamuutus. Teine eesmärk on tugevdada seoseid ja luua toetavaid inimsuhteid.

See meetod tugineb seitsmele põhimõttele:

- Põhja ettevalmistamine: selge eesmärk, õiged inimesed, sobiv programm ja asukoht.
- Meeldiva, pingevaba ja külalislahke keskkonna loomine.
- Võimsad küsimused, mis äratavad ühiseid teadmisi.
- Kõigi osavõtt.
- Mitmesuguste vaadete rikastamine, ühendamine ja edasiarendamine.
- Põhiteema kuulamine, arusaamad ja sügavamad küsimused.
- Ühiste avastuste vahetamine ja seostamine.

Kogu ruum on muudetud kohvikuks. OV-d moodustavad neljaliikmeliste rühmadena vestlusringi; kõik lauad on kaunistatud lilledega ja kaetud paberiga, saadaval on ka värvipliatsid. Vestlusrühmadele serveeritavad joogid võivad aidata luua tõepärast ja pingevaba kohviku õhustikku.

Esmalt selgitab koolitaja kohtumise eesmärki ja küsib küsimusi. Enne igat uut küsimust vahetavad liikmed laudu. Koolitaja kirjutab laudadele kogutud mõtted pabertahvli paberitele.

Maailmakohviku tulemusena tekib ideede kogu – üksikisikute ja rühmaprojektide konkreetsed ettepanekud, mis on aluseks edasistele vestlustele ja ideede ühisele edasiarendusele.

Siin on kirjeldatud ainult ühte maailmakohviku teostamise võimalust, kuid kõik teostusviisid hõlmavad pingevaba loomingulist vestlust olulistel ja innustavatel küsimustel ning mitu korda laudade vahetamist.

Selle meetodi eelised: meetod sobib keerulisteks ülesanneteks, kus tuleb ühendada mitmesuguseid

aspekte ja kus on vajalik rühma varjatud teadmiste edasiarendamine. Selle eelis on mitteametlik, pingevaba, osaliselt struktureeritud lähenemine, mis toetab rühmi ja mis on tõeliselt uuenduslike ja väljapaistvate ideede eeldus.

Koolitaja poolt esitatavad küsimused:

1. Mõelge mingile olukorrale, kus te olite tõeliselt edukas. See võib olla midagi väikest (hästi värvitud küüned, jalgrattakummi vahetamine) või midagi suuremat. Mis see oli ja kuidas te end sealjuures tundsite?

Praegu on vestluse eesmärk äratada eduga seonduvaid meeldivaid tundeid.

2. Mis olid edu võtmetegurid? Miks te olite edukas?

3. Kas te suudaksite midagi sellist veelkord teha? Kas te suhtute millessegi kirglikult? Kas teil tekkis soov tegutseda seoses mõne eelnevalt arutletud valikuga – vastutustundlik tarbimine, aktiivne kodanik olemine, karjäärivalik?

Sellelgi korral teeb koolitaja kokkuvõtte pabertahvli paberitest „Minu valikut juhib ...“ ja „Mida saame meie teha?“.

Kolmanda küsimuse puhul on vestluse eesmärk siduda esimese ja teise päeva teemad, mis võisid OV-sid isiklikult puudutada, ning anda OV-dele võimaluse oma tegevustega nendele reageerida.

Viimase 15-minutilise vestluse lõpus palub koolitaja OV-del üles kirjutada (rühmana või iseseisvalt) konkreetsete tegevuste või projektide ideid, mida saavad ellu viia üksikisikud või rühmad, ning esitleda neid rühmale. Rühma ettepanekuid esitlevad võõrustajad ning üksikisikute ettepanekuid esitlevad üksikisikud ise.

Koolitaja kirjutab ettepanekud pabertahvli paberile „Meie tuli“. Sellega luuakse tegevuste ja projektide ideekogu.

Kui esitlused saavad tehtud, jagab koolitaja nendega seotud ideed kategooriatesse. Seejärel vaadatakse üheskoos kõik veelkord üle. Koolitaja teeb ettepaneku teha suurepärase töö eest üks aplaus ja paus.

>>> 12. TEGUTSEMINE

Tegevused

1. Tegutsemisvõimalused

Vaja läheb eelmiste osade pabertahvli pabereid:

„Minu valikut juhhib ...“, „Mida saame meie teha?“, „Kuidas te ennast tundsite?“, „Miks te olite edukas?“, „Meie tuli“

Koolitaja selgitab OV-dele, et järgmiste nädalate või kuude jooksul saavad nad maailmakohvikus väljapakutud ja pabertahvli paberile „Meie tuli“ kirjutatud ühe või mitu tegevust või projekti ellu viia.

Koolitaja küsib OV-delt, kas nad sooviksid töötada kõik koos ühe projekti kallal või kas tugevaid tulesid on mitu (üksikisikud või väikesed rühmad). Sealjuures tuletab koolitaja neile meelde, et projektidega soovivad nad tekitada sama palju häid tundeid nagu on kirjutatud pabertahvli paberile „Kuidas te ennast tundsite?“ ja kasutada võimalikult palju oskusi, võimeid ja muid edutegureid, mis on kirjutatud pabertahvli paberile „Miks te olite edukas?“.

Kui OV-d soovivad tegutseda rühmana, valivad nad hääletamise teel välja projektiideed. Koolitaja annab igale OV-le kolm väikest ümmargust klepsu ja selgitab, et OV-del on aega kolm minutit, et mõelda vaikuses (pabertahvli paberi „Meie tuli“ ees), millised projektiideed sütitavad neis isiklikult kõige rohkem tuld

Arutelu, klepsude abil hääletamine

30 min

Eelmiste osade pabertahvli paberid

või millistes projektides nad sooviksid osaleda. Seejärel lähenevad kõik OV-d korraga pabertahvli paberile ja hääletavad, kleepides on klepsud vastavasse kohta. Seda tehes võivad OV-d anda kõik kolm klepsu ühele ideele või jagada need kahe või kolme idee vahel.

Kui OV-d on tegevusest aru saanud, annab koolitaja märku kolmeminutilise mõtiskluse algusest. Seejärel palutakse OV-del läheneda pabertahvli paberile „Meie tuli“ ja hääletada, kleepides oma klepsud paberile.

Sõltuvalt hääletustulemustest hindab koolitaja, kas OV-d on pühendunud ühele projektiideele kogu rühmana või kas nende tuli on jaotunud mitme projekti vahel, ning teeb rühmale sellest lähtuvalt mingi ettepaneku. Koolitaja küsib OV-de nõusolekut oma ettepanekule, nad arutlevad selle üle (vajadusel) ja kui nad on saavutanud konsensuse, tehakse teatavaks võitnud projekt. Pärast hääletamist tähistatakse tööd taaskord aplausiga.

>>> 13. SILUETTPORTREE

Tegevused

1. Visualiseerimine – siluettportreed

Vaja läheb eelmiste osade pabertahvli pabereid:

„Minu valikut juhhib ...“, „Mida saame meie teha?“, „Kuidas te ennast tundsitate?“, „Miks te olite edukas?“, „Meie tuli“

Koolitaja selgitab OV-dele, et nad koostavad välja valitud projekti idee (või ideede) kirjelduse, mis tuleb neile järgmiste nädalate jooksul, mil ideed hakatakse ellu viima, pidevalt meelde algideed (või ideid).

Projekti ideid visualiseeritakse siluettportreega: kõik OV-d, kes on ühinenud sama projekti ideega, lähevad suure tühja paberilehe juurde. Seejärel suunatakse nende peale projektorist või muust

Visualiseerimine – siluettportreed

30 min

LCD-projektor või muu valgusallikas (nt tasku- või laualamp), markerid, värvipliatsid, pabertahvli paber, vanu ajakirju ja ajalehti, käärid

valgusallikast valgusvihk ja paberile joonistatakse rühma silueti kontuurid. Kui siluett on valmis, palub koolitaja OV-del lisada sellele projekti idee kirjeldus: kirjutada, joonistada, valmistada ajalehtedest kollaaž või kasutada nende meetodite kombinatsiooni.

Koolitaja selgitab, et siluettportreede abil tutvustatakse rühma ja projekti ideed lõpuüritusel (kui nad nõustuvad üritust korraldama).

>>> 14. LÕPUÜRITUSE MATERJALIDE ETTEVALMISTAMINE

Tegevused

1. Esitluse ettevalmistamine

Vaja läheb eelmiste osade pabertahvli pabereid:

„Minu valikut juhhib...“, „Mida saame meie teha?“, „Kuidas te end tundsitate?“, „Miks te olite edukas“, „Meie tuli“, Siluettportreed

OV-d valmistavad koolitaja abiga ette ürituse toimumiskoha. Kõik pabertahvli paberid ja siluettportreed riputatakse seintele nende koostamise järjekorras. Lisaks valmistavad OV-d ette väikese pidusöömingu.

Rühm lepib kokku esitluse sisu: nad võivad esitleda kogu protsessi, mille tulemusena tekkisid projektide ideed (talv külastamine, loeng kliimamuutusest, maailmakohvik). Kuid nad võivad keskenduda ka vaid projektide ideede esitlemisele. Esitlemiseks võib kasutada pabertahvli pabereid, fotosid, kliimamuutuse ettekande osi (video, PowerPoint), siluettportreesid jne.

Rühm valib välja OV-d, kes on nõus osalema esitlustes ja audiovisuaalsete materjalide ettevalmistamises.

Esitluse ettevalmistamine

30 min

Internetiühendusega arvuti, LCD-projektor, pult, fotod, suupisted ja joogid

OV-d otsustavad, kes annab intervjuusid või pressiteateid (kui nad otsustavad pressi üritusele kutsuda).

Kui kohale on kutsutud ka kohalike võimuastuste esindajaid (linnapea, linnavolikogu liikmed), lepivad nad kokku nendele suunatud sõnumi, näiteks soovitusi parandada jalgrattateid, tänavavalgustuse õigeaegne väljalülitamine jne. OV-d võivad ette valmistada ka üllatuse pereliikmetele ja sõpradele.

Koolitaja julgustab OV-sid muutma lõpuürituse huvitavamaks, kaunistades ürituse toimumiskohta oma toodetega, valmistades ette muusikalise ettekande või muu rühma liikmete annete, võimete ja omaduste demonstratsiooni.

>>> 15. LÕPUÜRITUS

A. Tegevused

1. Lõpuürituse teostamine

Vaja läheb eelmiste osade pabertahvli pabereid:

„Minu valikut juhhib ...“, „Mida saame meie teha?“, „Kuidas te ennast tundsite?“, „Miks te olite edukas?“, „Meie tuli“ Siluettportreed

Olenevalt rühma kokkuleppele kutsub koolitaja lõpuüritusele ajakirjanduse esindajaid ja kohaliku piirkonna VIP-e.

Kokkulepitud toimumisajal tervitab rühm (koolitaja ja OV-d) külalisi ette valmistatud asukohas; nad tutvustavad toimumiskohta ning pakuvad suupisteid ja jooke.

Kui kõik külalised on kohal, teevad OV-d koolitusmooduli ja/või projekti ideede esitluse.

 Lõpuürituse teostamine

 60 min

 Internetiühendusega arvuti, LCD-projektor, pult, fotod, suupisted ja joogid

Pärast esitlust antakse ajakirjanduse esindajatele võimalus küsida rühmalt küsimusi ja intervjuuerida osalejaid. Vastava kokkuleppe korral edastavad OV-d kohalikus kogukonnas olulistele inimestele sõnumeid.

Pärast ametliku osa lõppemist tänavad OV-d külalisi osalemise eest ja suhtlevad üritusele kutsutud sõprade ja pereliikmetega.

Kokku lepitud ajal jätavad OV-d külalistega hüvasti ja kogunevad koolitusmooduli lõpus kokku.

>>> 16. LÕPETAMINE JA TÄHISTAMINE

Tegevused

1. Lõpumõtisklus – avatud foorum jagamiseks, küsimusteks ja vastusteks

2. Tähistamine

Ettevalmistus:

Koolitusmooduli läbimise tähistamiseks valmistab koolitaja ette väikese pidusöömingu (joogid, suupisted), muusika või midagi muud, mis OV-dele meeldib.

1. Rühm istub ringikujuliselt, koolitaja teeb kokkuvõtte koolitusmooduli edenemisest ja selle lõpus palub OV-del jagada oma mõtteid, ideid ja tundeid või küsida küsimusi. Kõigi OV-de osalemise tagamiseks kasutage „mikrofoni“ (pehme pall või mänguasi või oakott), mis peaks

 Mõtisklemine, tähistamine

 30 min

 „Mikrofon“ (pehme pall või mänguasi või oakott), suupisted ja joogid

ringlema kogu rühma liikmete hulgas.

Kui jagamine ja küsimuste küsimine on lõppenud, kutsutakse rühm oma tööd tähistama.

2. Tähistamise eesmärk on toetada hea tunde tekkimist töö lõpetamisel ja muuta tuntavaks ühise energia seotus. Tähistamine võib toimuda ruumis, milles rühm töötas, kuid minna võib ka lähedal asuvasse baari. Tähistamise korraldamisel tuleb arvestada rühma huvisid (muusika, tantsimine, vestlemine jne).